

Jord- och skogsbruks-
ministeriet

Förvaltningsplan för vargstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2019:25

Förvaltningsplan för vargstammen i Finland

Jord- och skogsbruksministeriet

ISBN: 978-952-366-015-1

Bilder: jord- och skogsbruksministeriet, informationsgrafik: Visual Monkey. Figuren på s. 13 har utarbetats enligt figuren i artikeln Towards Human–Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems.

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2019

Presentationsblad

Utgivare	Jord- och skogsbruksministeriet	5.11.2019	
Publikationens titel	Förvaltningsplan för vargstammen i Finland		
Publikationsseriens namn och nummer	Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2019:25		
Register number	1213/06.02/2018	Subject	förvaltningsplan
ISBN PDF	978-952-366-015-1	ISSN PDF	1797-397X
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-015-1		
Sidantal	76	Språk	svenska
Nyckelord	stora rovdjur, varg, viltvård		
Referat	<p>Förvaltningsplanen för vargstammen togs fram inom projektet för uppdatering av förvaltningsplanen under ledning av jord- och skogsbruksministeriet. Projektet hade en bred berednings- och styrgrupp med representanter för centrala intressegrupper inom forskning, administration, frivilligorganisationer och producentorganisationer som medlemmar. I beredningen har medverkat de experter från Finlands miljöcentral och Östra Finlands universitet som arbetar med CORE-projektet finansierat av rådet för strategisk forskning. I samband med projektet ordnade man också tillsammans med de regionala viltvårdsråden intressegruppsmöten över landskapsgränserna som gav bland annat åtgärdsförslag i resultat.</p> <p>Denna förvaltningsplan som är en uppdaterad version av den plan som fastställdes 2015 är ett verktyg för att hantera vargstammen och de vargrelaterade konflikterna. Planen innehåller ett stort antal åtgärder som ska sammanjämka skyddet av varg och behoven hos människor som bor och arbetar i områden med vargrevir. Planen är också ett svar på de internationella åtaganden som gäller Finland. En viktig förändringsfaktor i förvaltningsplanen är arbetet för att stärka toleransen mot varg och därigenom skapa en grund för acceptansen av varg. Planens kortsiktiga mål är minsta livskraftiga population och långsiktiga mål vargens gynnsamma skyddsstatus.</p> <p>I uppdateringen har man beaktat de senaste bedömningarna av stammens storlek och bland annat den färskaste undersökningen om olagligt dödande av vargar. I förvaltningsplanen tas upp förändringsfaktorerna och åtgärderna, de specialfrågor som gäller förvaltningen av vargstammen samt projekten.</p>		
Förläggare	Jord- och skogsbruksministeriet		
Distribution/ Beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Kuvailulehti

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö	5.11.2019	
Julkaisun nimi	Suomen susikannan hoitosuunnitelma		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2019:25		
Diaari/hankenumero	1213/06.02/2018	Teema	hoitosuunnitelma
ISBN PDF	978-952-366-015-1	ISSN PDF	1797-397X
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-015-1		
Sivumäärä	76	Kieli	ruotsi
Asiasanat	suurpedot, susi, riistanhoito		
Tiivistelmä	<p>Susikannan hoitosuunnitelma valmisteltiin hoitosuunnitelman päivitys -hankkeessa maa- ja metsätalousministeriön johdolla. Hankkeella oli laajapohjainen valmistelu- ja ohjausryhmä, joissa mukana olivat keskeiset sidosryhmät niin tutkimuksesta, hallinnosta, kansalaisjärjestöistä ja tuottajajärjestöistä. Valmistelun tukena ovat olleet strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittaman CORE-hankkeen asiantuntijat Suomen ympäristökeskuksesta ja Itä-Suomen yliopistosta. Osana hanketta järjestettiin myös ylimaakunnallisia sidosryhmätilaisuuksia alueellisten riistanneuvostojen kanssa, mistä saatiin muun muassa ehdotuksia toimenpiteiksi susikannan hoitosuunnitelmaan.</p> <p>Tämä susikannan hoitosuunnitelma on päivitetty versio vuonna 2015 vahvistetusta hoitosuunnitelmasta ja se on susikannan ja suteen liittyvien konfliktien hallinnan työkalu. Hoitosuunnitelman lukuisilla toimenpiteillä pyritään sovittamaan yhteen yhtäältä susireviireillä asuvien ja toimivien kansalaisten tarpeet sekä toisaalta susikannan suojelun tarpeet. Suunnitelmalla vastataan myös Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Keskeisenä hoitosuunnitelman muutostekijänä on tunnistettu susien sietämisen edistäminen ja sitä kautta perustan luominen suden hyväksyttävyydelle. Hoitosuunnitelman lyhyen aikavälin tavoite on pienin elinvoimainen susikanta ja pidemmän aikavälin tavoitteena on susikannan suotuisa suojelutaso.</p> <p>Hoitosuunnitelman päivityksessä on huomioitu tuoreimmat kanta-arviota koskevat tiedot ja muun muassa tuorein tutkimus koskien susien laitonta tappamista. Hoitosuunnitelmassa on kuvattuna muutostekijät ja toimenpiteet, susikannan hoidon erityiskysymykset ja hoitosuunnitelman hankkeet.</p>		
Kustantaja	Maa- ja metsätalousministeriö		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Agriculture and Forestry	5 November 2019	
Title of publication	Management Plan for the Wolf Population in Finland		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Agriculture and Forestry 2019:25		
Register number	1213/06.02/2018	Subject	management plan
ISBN PDF	978-952-366-015-1	ISSN (PDF)	1797-397X
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-015-1		
Pages	76	Language	Swedish
Keywords	large carnivores, wolves, game husbandry		
<p>Abstract</p> <p>The Management Plan for the Wolf Population was prepared in a project to update the management plan under the leadership of the Ministry of Agriculture and Forestry. The project had a broad-based preparation and steering group that included key stakeholders from research, administration, civil society organisations and producer organisations. The preparation was supported by experts from the Finnish Environment Institute and the University of Eastern Finland working within the CORE project funded by the Strategic Research Council. As part of the project, multinational stakeholder events were also organised with regional game councils, which resulted in proposals for measures to be incorporated into the management plan for the wolf population.</p> <p>This management plan for the wolf population is an updated version of the 2015 management plan and is a tool for managing wolf populations and wolf-related conflicts. The various measures in the management plan aim to reconcile the needs of citizens living and working in wolf territories on the one hand and the protection needs of the wolf population on the other. The plan also responds to Finland's international obligations. A key driver for change identified in the management plan is promoting tolerance for wolves and thus laying the foundation for the acceptability of wolves. The short-term goal of the management plan is for the wolf population to reach the minimum size needed for a vital population, while the long-term goal is a favourable conservation status for the population.</p> <p>The updated management plan takes into account the latest data on population estimates and, among other materials, the most recent study on the illegal killing of wolves. The management plan describes drivers for change and measures, specific issues related to the management of the wolf population, and the projects included in the plan.</p>			
Publisher	Ministry of Agriculture and Forestry		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Innehåll

Inledning	9
1 Målen för förvaltningsplanen för vargstammen	14
2 Förvaltningsplanens centrala förändringsfaktorer och åtgärder	17
2.1 Arbeta för att förbättra tolerans mot varg och skapa en grund för acceptans för varg.....	18
2.1.1 Ersättning för skador.....	21
2.1.2 Att minska olagligt dödande av vargar.....	23
2.2 Att förebygga skador samt åtgärderna för att hantera risker och skador.....	28
2.2.1 Proaktiv verksamhet.....	28
2.2.2 Reaktioner på vargar som orsakar upprepade olägenheter eller problem, skador eller hot.....	29
2.2.3 Förebyggande av skador.....	36
2.3 Djupare och bredare information om vargstammen.....	41
2.3.1 Att trygga och utveckla uppföljningen av vargstammen	41
2.3.2 Forskning som gäller vargar, människor och samhället.....	45
2.4 Att utveckla dialogen mellan administrationen, forskningen och intressegrupperna.....	46
2.4.1 Att bidra till och utveckla revirsarbetsgruppernas verksamhet	50
2.4.2 Att utveckla kommunikationen.....	53
2.5 Gränsöverskridande samarbete.....	57
2.5.1 Samarbete med de svenska och norska myndigheterna samt forskningen.....	57
2.5.2 Samarbete med den ryska viltvårdsmyndigheten	58
2.6 Stamvårdande åtgärder.....	59
2.6.1 Flerartsförvaltning.....	59
2.6.2 Stamvårdande jakt efter varg	61
3 Särskilda frågor som gäller förvaltning av vargstammen	64
3.1 Förvaltning av vargstammen i renskötselområdet	64
3.2 Skogsren.....	65
3.3 Vilda hundar och varghybrider i naturen	68
3.4 Djursjukdomar.....	70
3.5 Utplantering av vargar.....	73
4 Projekt	74

Inledning

Bakgrund

Förvaltningsplanen för vargstammen i Finland är ett verktyg för att reglera vargstammen och hantera vargrelaterade konflikter. Planens syfte är att sammanjämka skyddet av varg och behoven hos människor som bor och arbetar i områden med vargrevir. Planen är också ett svar på de internationella åtaganden som gäller Finland. Det är fråga om förvaltning av vargstammen i vid bemärkelse.

Den första förvaltningsplanen som fastställdes år 2005 var ett svar på Europeiska kommissionens kontrollförfarande. Populationen började växa under planprocessen och var som störst år 2007 då man uppskattade antalet vargar till 270–300. Därefter började populationen minska i antal. Enligt uppskattningen var den som minst år 2013, det vill säga 120–135 individer. Olaglig jakt ansågs vara den viktigaste orsaken till att populationen minskat. Senare har populationen börjat öka till följd av att förvaltningen utfärdade strängare lagstiftning och effektiviserade kontrollåtgärderna. I början av 2015 var antalet vargar uppskattningsvis redan 220–245. Detta var väldigt många fler än i början av 2014 (140–155 vargar).

År 2017 var populationen igen mindre. I mars 2017 uppskattade Naturresursinstitutet antalet till 150–180 vargar. Orsaken till minskningen var i detta fall troligen den stamvårdande jakten som förvaltningsplanen 2015 tillät. Den totala jaktfångsten särskilt år 2016 och antalet fällda alfaindivider var antagligen den största orsaken till minskad population och förflyttning av tyngdpunkten från Östra Finland till Västra Finland.

I juni 2019 bedömde Naturresursinstitutet att antalet vargflockar i Finland och i gränszonen mellan Finland och Ryssland uppgick sammanlagt till 24. I mars 2019 var det totala antalet vargindivider ca 185–205. Stammen var en knapp tiondedel större än vid samma tidpunkt år 2018 (165–190 vargar). När den finska vargpopulationens tyngdpunkt 2018 förflyttades enligt bedömningen av stammens storlek från Östra Finland till Västra Finland, var

stammen år 2019 jämnare fördelad mellan de östra och västra delarna av landet. På ett år kan vargstammen alltså förändras på många olika sätt.

I motsats till det som man allmänt tror är Finlands vargstam inte så värst stor sett ur ett europeiskt perspektiv. Till den skandinaviska (Sverige och Norge) vargpopulationen hör enligt Sveriges senaste uppskattning (2017/2018) 410 vargar, av vilka 305 höll sig till i Sverige. Under de senaste åren har den skandinaviska populationen minskat. Populationen är nu 26 procent mindre än 2014–2015 då den skandinaviska populationen var som störst. Även i Sverige är tjuvjakt den största dödsorsaken. I Tyskland fanns det 2017/2018 omkring 75 reproducerande vargflockar och 30 revirmarkerande par. I Tyskland har populationen ökat. Även Frankrike bedömer att stammen har ökat. Sommaren 2017 var antalet permanenta vargrevir ungefär 63, antalet familjeflockar med valpar uppgick till 52. I Spanien och Italien består vargstammarna av tusentals vargar.

I de södra och mellersta delarna av Europa orsakar vargar stora skador på produktionsdjur. I Finland och Sverige är läget annorlunda än i Centraleuropa eftersom marken är snötäckt i flera månader, vilket gör vargarna synliga för lokalbefolkningen. Till den finska och svenska jaktkulturen hör därtill att jägare använder självständigt arbetande hundar vid jakten, vilket tillsammans med hundarnas värde och betydelse för jägarna skapar ett utmanande problem särskilt när jakten efter hjortdjur, speciellt älgar, och regleringen av stamstorleken är särskilt viktiga för Sverige och Finland där skogsbruket är av stor nationalekonomisk vikt.

Beredning av förvaltningsplanen

För att uppdatera förvaltningsplanen har jord- och skogsbruksministeriet tillsatt en beredningsgrupp och en styrgrupp. Beredningsgruppens uppgift var att analysera behovet av förändringar i den gällande planen och föreslå nya åtgärder och ändringar i de gamla åtgärderna. Till styrgruppens arbete hörde att styra beredningsgruppens arbete och presentera de föreslagna ändringarna i förvaltningsplanen för jord- och skogsbruksministeriet.

Om berednings- och styrgruppens möten informerades öppet genom nyheter om mötesärendena. Dessa nyheter finns på projektets webbsida¹.

De experter från Finlands miljöcentral och Östra Finlands universitet som arbetar med CORE-projektet finansierat av rådet för strategisk forskning vid Finlands akademi, har medverkat i beredningen. CORE² studerar och utvecklar samfunktionella lösningar särskilt för omstridda problem som gäller miljön och användningen av naturresurser.

¹ Uppdatering av förvaltningsplanen för varg på adressen: <https://mmm.fi/sv/uppdatering-av-forvaltningsplanen-for-varg>. Hänvisats 14.10.2019.

² CORE-projektets webbplats: <http://collaboration.fi/>. Hänvisats 14.10.2019.

I samband med beredningen ordnades tillsammans med de regionala viltvårdsråden också sju möten för intressegrupperna över landskapsgränserna. I samband med mötena arrangerades också workshoppar. På de möten som hölls i olika delar av landet behandlade deltagarna separat landskapens särfrågor och tillsammans följande temaområden: 1) definition av en varg som utgör ett hot 2) tolerans mot varg 3) förebyggande av skador på hund 4) förebyggande av skador på ren och husdjur.

Uppdateringen av förvaltningsplanen bygger på förvaltningsplanen för vargstammen i Finland 2015. Åtgärderna i förvaltningsplanen 2015 byggde till stor del på människors åsikter om stamförvaltningen. Utifrån de behov som speciellt kom fram på landskapsnivå har beredningsgruppen omformat åtgärderna i förvaltningsplanen 2015 och tagit in dem i denna plan. Samarbetsgrupperna i områden med vargrevir har också fått en enkät. Syftet med enkäten var att få fram samarbetsgruppsmedlemmarnas åsikter om fungerade åtgärder och rutiner för att utveckla åtgärderna. Vidare innehöll enkäten frågor om förslag till att utveckla arbetsgruppernas arbete.

För denna förvaltningsplan har inte tagits fram något nytt bakgrundsdokument. De viktigaste faktorerna bakom förvaltningsplanen 2015 är fortfarande aktuella och gäller också för denna plan.

Avslutningsvis

Den finska vargstammens storlek och struktur förändras kontinuerligt. Enligt en finsk undersökning³ har tjuvjakt varit den största orsaken som begränsat vargens tillväxt. Enligt en nyutkommen avhandling har laglig jakt en minskande inverkan på tjuvjakten. Det är svårt att få direkt information om tjuvjaktens omfattning eftersom risken att åka fast är minimal.⁴ Viltförvaltningen har därför ett utmanande arbete med att dimensionera den tillåtna jakten så att totaleffekten är neutral. Att förbättra toleransen mot varg kräver arbete så att den tillåtna stamvårdande jakten i framtiden är ett genuint sätt för viltförvaltningen att konsekvent öka tilliten mellan förvaltningen och lokalbefolkningen.

Tillåten jakt kan emellertid inte vara det enda sättet att förbättra toleransen mot varg. Det behövs också flera andra åtgärder som beretts i samband med denna plan på ett brett engagerande sätt. Varg- och vargpolitikkritiska åsikter lever fortfarande gott i Finland och dialogen har varit het i synnerhet i de nya områdena med vargrevir.

3 Suutarinen, J. & Kojola, I. 2017. Poaching regulates legally hunted Finland's wolf population. – *Biological Conservation* 215: 11–18.

4 Suutarinen, J. 2019. Ecology of lawbreaking, Effects of poaching on legally harvested wolf populations in human dominated landscapes. *Acta Univ. Oul. A* 730, 2019.

En aktiv dialog pågår också på sociala medier. Detta är en av de största förändringarna i omvärlden som gäller utmaningarna kring skyddet och förvaltningen av varg. I diskussionerna på sociala medier är det enkelt att hålla konflikter vid liv. Sociala medier och internet gör det möjligt att ändra begreppet lokala omständigheter. Via nätet blir begreppet diffust. Genom starka satsningar på kommunikationen siktar man till att endast de som i verkligheten måste leva i samma områden med vargar får inverka på politiken.

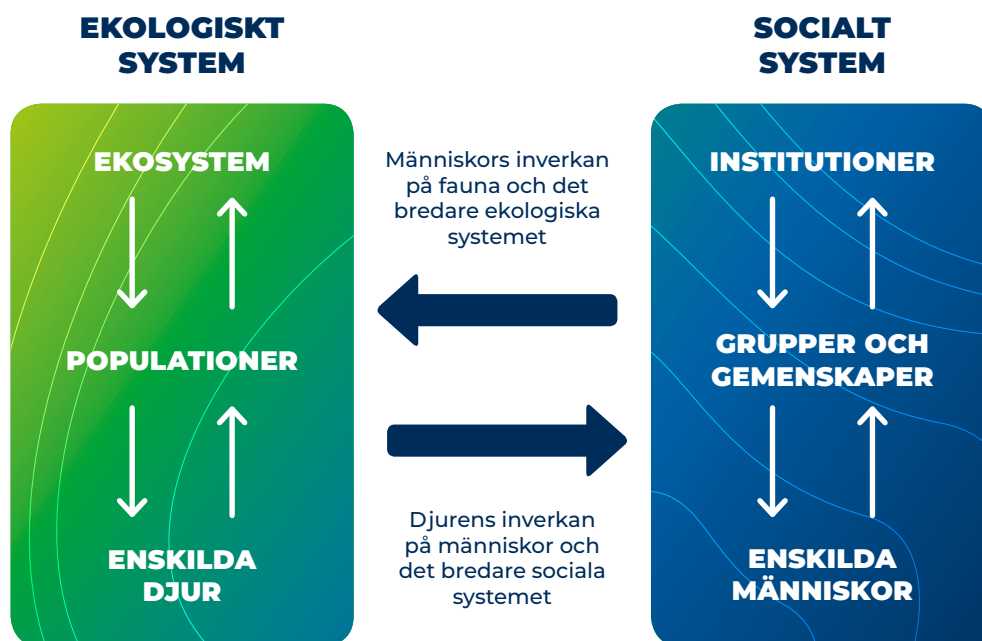
Hösten 2019 inleddes projektet EU Life som ska lindra den vargrelaterade konflikten. I projektet ingår flera åtgärder som underbygger förvaltningsplanen för vargstammen. I projektet deltar Naturresursinstitutet, Nylands distrikt vid Finlands naturskyddsförbund, Finlands viltcentral, Forststyrelsen och Polisinrättningen i Östra Finland. Övriga samarbetsparter är Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, Norra Karelens landskapsförbund, Satakuntaliitto, Egentliga Finlands förbund och det svenska naturvårdsverket. Projektets totala kostnader uppgår till 5,5 miljoner euro. För finansieringen står Europeiska unionen, jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet och de genomförande organisationerna. Projektets effekter för åtgärderna i förvaltningsplanen för vargstammen finns med i förvaltningsplanen.

En forskningsartikel⁵ som gavs ut i maj 2019 beskriver hur till exempel skyddet av varg och hanteringen av konflikter hänför sig till växelverkan mellan ett socialt och ekologiskt system. Det sociala systemet omfattar en bred mänsklig aktivitet till exempel från institutioner ända fram till enskilda människor och det ekologiska systemet naturen, populationerna och arterna, ända fram till vargindivider. Enskilda vargar och vargar i ett visst område inverkar på enskilda människors upplevelser och känslor, vilket igen genom grupper och gemenskaper kan återspeglas i förvaltningen och politiken. Samtidigt kan också enskilda människor inverka på vargar och därigenom på vargpopulationerna till exempel genom att påverka vargarnas bytesdjur.

Att skydda eller jaga vargar innebär inte enbart jakt efter eller skydd av varg. Frågorna har större och mer vittgående effekter än vi kan förstå. Med tanke på vargpolitiken finns det en central sak som vi måste identifiera: hur inverkar vi på vargens viktigaste bytesdjur, älgen.

I denna förvaltningsplan försöker vi identifiera interaktioner i fråga om vargar. Arbetet har dock just börjat, varför effekterna av det ekologiska och sociala systemet måste utredas närmare i fortsättningen.

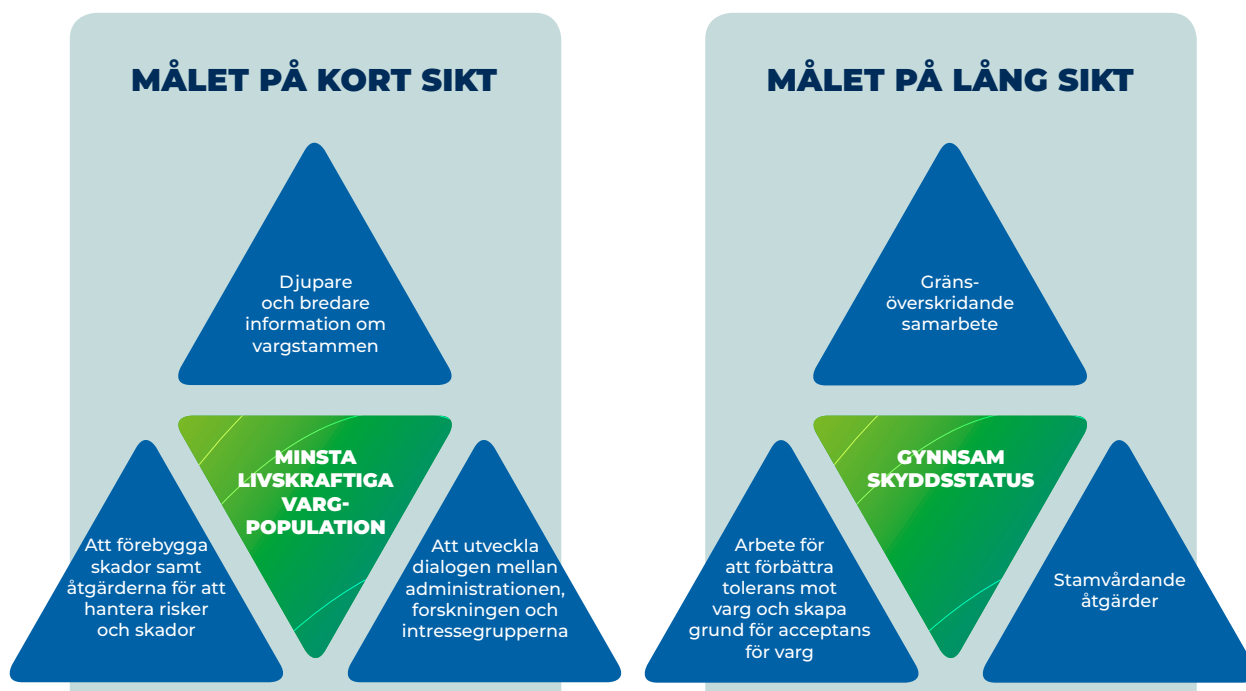
5 Carter H. N., Bruskotter T. J., Vucetich J., Crabtree R., Jaicks H., Karns G., Nelson P. M., Smith D. and Linnell D.C. J. 2019. Towards Human–Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems. The Case of Grey wolves in the Rocky Mountains, USA. *Human–Wildlife Interactions*, pp. 384–413.

Bild 1. Figuren beskriver den dynamiska växelverkan mellan förvaltningen och ekosystemet samt enskilda aktörer (både människor och djur) samt ett bredare socio-ekologiskt system (SES)⁶.

⁶ Figuren är utarbetad enligt figuren i artikeln Towards Human–Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems. The Case of Grey wolves in the Rocky Mountains, USA. Källa: Carter H. N., Bruskotter T. J., Vucetich J., Crabtree R., Jaicks H., Karns G., Nelson P. M., Smith D. and Linnell D.C. J. 2019. Towards Human–Wildlife Coexistence through Integration of Human and Natural Systems. The Case of Grey wolves in the Rocky Mountains, USA. Human–Wildlife Interactions, pp. 384–413. Återges med licensgivarens tillstånd via PLSClear. © Cambridge University Press

1 Målen för förvaltningsplanen för vargstammen

Bild 2. Det kortsiktiga målet för förvaltningsplanen för vargstammen är minsta livskraftiga vargpopulation och det långsiktiga målet en gynnsam skyddsstatus.

Minsta livskraftiga population

Den minsta livskraftiga vargpopulationen är åtminstone 25 reproducerande par. Som reproducerande par betraktas par som har under ett år gamla avkomor. Av de reproducerande par som lever på båda sidorna av den finska och ryska gränsen räknas hälften med i den finska vargpopulationen. Antalet flockar samt populationens och flockarnas livskraft bedöms årligen utifrån Naturresursinstitutets stamuppskattning.

Livskraften hos vargstammen i Finland grundar sig på Franklins (1980) rekommendation. Enligt bedömningen motsvarar antalet förökande individer den effektiva populationsstorleken (vilket det inte gör när det gäller vilda populationer; Waples & Faulkner 2009⁷). Utifrån detta kan man säga att det måste finnas åtminstone 25 reproducerande par i Finland. På detta sätt undviker man negativa effekter av inavel. Bedömningen av livskraft baserar sig inte enbart på bedömningen av genetiska risker. Som en grund för minsta livskraftiga population betraktas också en flockbaserad demografisk viabilitetsanalys (Koskela, 2008⁸) enligt vilken risken för utrotning hos 25 reproducerande par är liten under de kommande hundra åren när det gäller de flesta stamvårdande metoderna. Enligt analysen kommer stammen dock med stor säkerhet att försvinna om jaktrycket är för stort.

Minsta livskraftiga vargpopulation är ett etappmål som siktar till att genom tolerans mot varg skapa en grund för acceptans för varg. Detta i syfte att nå en gynnsam skyddsstatus enligt habitatdirektivet.

Gynnsam skyddsnivå

Finland når en gynnsam skyddsstatus genom att först främja toleransen och skapa en grund för acceptansen mot varg, vilket kräver en bred uppsättning åtgärder, samt genom att säkerställa kontakten mellan vargpopulationen i Finland, den skandinaviska populationen och populationen i nordvästra Ryssland.

Finland har redan länge försökt nå en gynnsam status antingen genom strängt skydd eller tämligen fri jakt, dock utan framgång. Denna förvaltningsplan utgår från att skyddet av varg lyckas endast om man beaktar bekymren och behoven hos människor i vargreviren vid stamförvaltningen och ingriper i tjuvjakten effektivt.

Detta förutsätter också åtgärder som förbättrar toleransen mot varg, skadeersättningar och kommunikation. Vidare förutsätter det vargjakt enligt jord- och skogsbruksministeriets förordningar så att jakten inte gör det omöjligt att nå målet om en gynnsam skyddsstatus eller riskerar minsta livskraftiga vargpopulation.

7 Waples R. S. & Faulkner J. R. 2009. Modelling evolutionary processes in small populations: not as ideal as you think. *Molecular Ecology* 18: 1834–1847.

8 Koskela, A. 2008. Erilaisten hoitosuunnitelmien ja tilastoimattoman kuolleisuuden vaikutukset Suomen susikannan kehitykseen populaation elinkykyanalyysin perusteella. Pro gradu – tutkielma. Oulun yliopisto, Biologian laitos. 23.4.2008.

Den gynnsamma skyddsstatusen granskas utifrån kraven i EU:s habitatdirektiv. En gynnsam skyddsstatus fastställs enligt artikel 17 i habitatdirektivet. Enligt direktivet anses bevarandestatusen gynnsam när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bevaras på lång sikt.

När man fastställer en gynnsam skyddsstatus är det motiverat att granska bredare områden än ett land. Vargstammarna i Finland, Skandinavien och nordvästra Ryssland utgör historiskt sett samma population. Utgående från detta ska stammarna i framtiden förvaltas som en helhet genom ett internationellt samarbete.

Att nå målen för en gynnsam skyddsstatus enbart inom Finlands gränser utan att man säkrar och tar hänsyn till stammens kontakter med andra populationer kan inte ur helhetsperspektivet tänkas vara en hållbar lösning. I praktiken innebär det en så stor vargstam att det tillsammans med andra stammar av stora rovdjur leder till ett såväl socialt och ekonomiskt som ekologiskt ohållbar situation.

Redan i detta nu är samarbetet med Sverige och Norge aktivt och resultatgivande, men samarbetet med den ryska regionala viltförvaltningen måste ökas. Ett tillräckligt stort och kontrollerat genom olika myndigheters samarbete skapat genflöde mellan olika stammar hjälper att nå och bevara den fennoskandinaviska vargstammens gynnsamma skyddsstatus.

2 Förvaltningsplanens centrala förändringsfaktorer och åtgärder

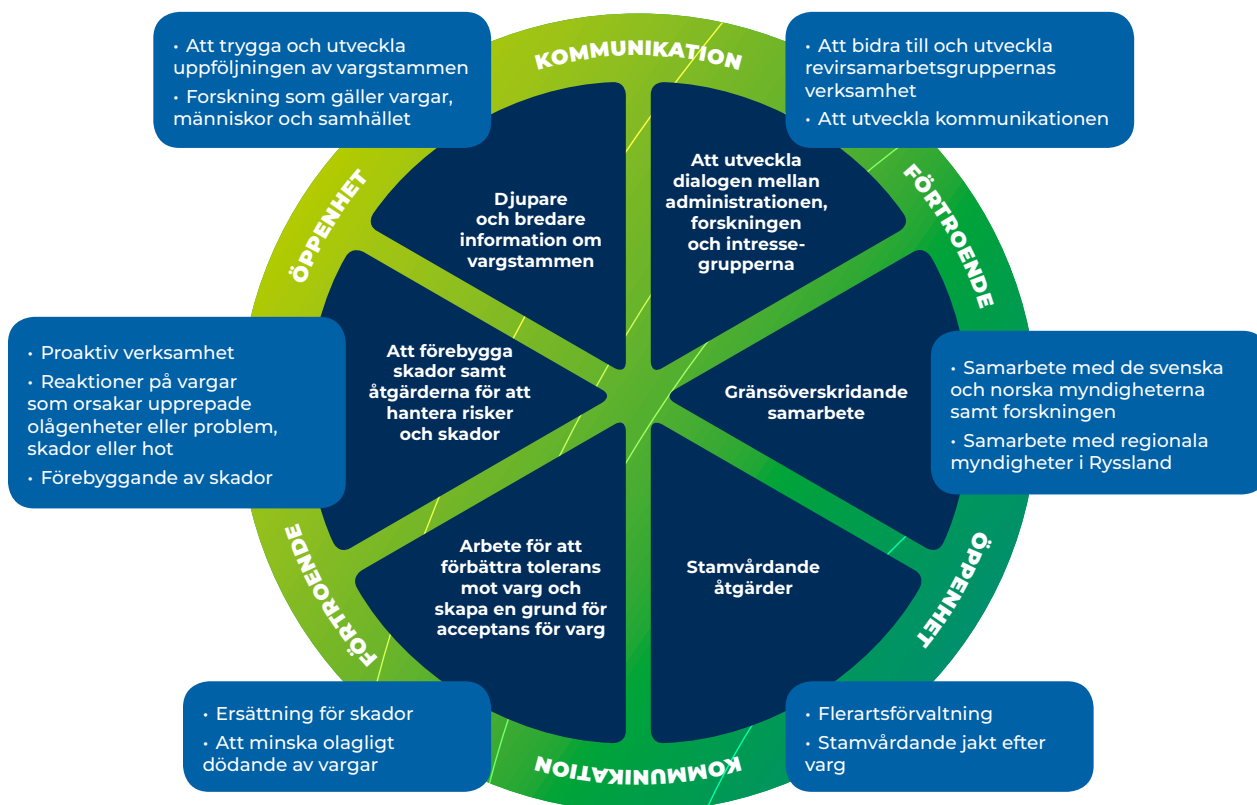

Bild 3. Förvaltningsplanens centrala förändringsfaktorer och åtgärder

Förvaltningsplanens centrala förändringsfaktorer och mål visas i mitten och åtgärderna vid ytterkanten av cirkeln. En utförligare beskrivning av åtgärderna finns i början av varje kapitel. Förändringsfaktorerna och målen behandlas i kapitel 2 och särskilda frågor som gäller vargstammen tas upp i kapitel 3.

2.1 Arbeta för att förbättra tolerans mot varg och skapa en grund för acceptans för varg

ÅTGÄRDER:

Samarbetet för att förbättra toleransen mot vargen och vargstammen sker mellan jord- och skogsbruksministeriet, viltförvaltningen och -forskningen samt de centrala intressegrupperna med hjälp av åtgärderna i denna plan.

Viltförvaltningen och -forskningen ska tillsammans och separat med de centrala intressegrupperna sköta skolsamarbetet, vilket innebär att de förmedlar objektiv information om vargens biologi och beteende, om Finlands och områdets vargstam samt om förvaltningen av varg och om grunderna för förvaltningen.

Finlands viltcentral ser till att utbildningarna för nya jägare ger information om vargens biologi och beteende samt hur man beaktar vargen bland annat vid jakt med hund.

Finlands viltcentral ordnar utbildningar för rovdjurskontaktpersoner och jaktvårdsföreningarnas verksamhetsledare som handlar om att möta människor i utmanande och stressfulla situationer.

Till systemet med att stärka toleransen mot varg hör också skadeersättningar, kommunikation och öppen interaktion.

En av förändringsfaktorerna i förvaltningsplanen är arbetet för att stärka toleransen mot varg och därigenom skapa en grund för acceptansen av varg. Termen tolerans (tolerance på engelska) används för att beskriva människans värderingar och attityder samt det beteende som dessa leder till (till exempel olagligt dödande) i förhållande till rovdjur⁹. Tolerans kan ses som att man godkänner att det finns vargar i området trots att man ogillar dem.

Internationella undersökningar har identifierat flera till exempel ekonomiska, sociala och psykologiska mekanismer som påverkar toleransen mot djur. I en bred översikt¹⁰ tar man upp ekonomiska och sociala mekanismer. Flera länder har försökt öka toleransen bland annat med ekonomiska incitament. Sådana är revirbetalningar och ersättningar för kostnader för förebyggande av skador. Då antar man att toleransen påverkas framför allt av rädslan för potentiella skador.

⁹ Treves A. ja Bruskotter J. 2014. Tolerance for predatory Wildlife. Science, May 2014, Pages 467–477.

¹⁰ Ruth Kinsky, Martin Kidd, Andrew T.Knight. 2016. A wildlife tolerance model and case study for understanding human wildlife conflicts. Biological Conservation Volume 201, September 2016, Pages 137-145

Utöver ekonomiska mekanismer har man identifierat inverkan av sociala normer och ledarskap på toleransen i mänskliga gemenskaper. Om en gemenskap i princip ser det olagliga dödandet av rovdjur acceptabelt och normalt eller rent av socialt belönande, kan ekonomiska incitament förlora effekten när det gäller att påverka beteendet. I det fallet förbättrar nya lagliga jaktmöjligheter inte toleransen utan tvärtom eftersom det stärker gemenskapens sociala norm enligt vilken dödandet är en mall för hur man ska bete sig mot rovdjur.

Psykologiska mallar analyserar toleransen i förhållande till de erfarenheter och uppfattningar som man har om vargar¹¹. Man har noterat att uppfattningarna om rovdjur, stammens utveckling och de risker som djuren medför påverkar attityderna till rovdjur. De verkliga erfarenheterna av rovdjur, både negativa och positiva, inverkar ofta indirekt på toleransen.

Trots olika försök och undersökningar är de ekonomiska, sociala och psykologiska mekanismernas funktion ännu ganska okänd. Flera av undersökningarna har gjorts i förhållanden som inte är likadana som våra förhållanden. För att öka toleransen ska man alltid försöka hitta koncept som lämpar sig för de lokala förhållandena. Detta gäller också beaktandet av kulturernas interna variation¹².

Eftersom informationen om fungerande mekanismer är obetydlig och eftersom mallar inte direkt kan kopieras från en kontext till en annan, finns det anledning att på lokal nivå och tillsammans med intressegrupperna analysera mekanismer och söka efter fungerande mallar som hjälper att öka toleransen mot varg. Det är också viktigt att dokumentera och undersöka frågan för att öka informationen om de bästa sätten att förbättra toleransen.

Attityderna till vargar i Finland

Av alla våra stora rovdjur är vargen fortfarande den viltart som är svårast att förvalta. Orsaken därtill är att vargen förknippas med flera olika konflikter. Trots att vargen inte ekonomiskt sett orsakar flest skador på husdjur eller renar, är känslan av otrygghet den starkaste konflikten, likaså skadorna på jakthundar, vilket medför sorg och ekonomiska förluster. Att man inte tål vargar tar uttryck till exempel i olagligt dödande av vargar.

11 Inskip C, Carter N, Riley S, Roberts T, MacMillan D. 2016. Toward Human-Carnivore Coexistence: Understanding Tolerance for Tigers in Bangladesh. *PLoS ONE* 11(1): e0145913. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0145913>

12 Beatrice Frank. 2016. Human–Wildlife Conflicts and the Need to Include Tolerance and Coexistence: An Introductory Comment, *Society & Natural Resources*, 29:6, 738-743, DOI: [10.1080/08941920.2015.1103388](https://doi.org/10.1080/08941920.2015.1103388)

På uppdrag av Finlands viltcentral tog Taloustutkimus i maj 2018 fram en undersökning¹³ om finländarnas attityder till stora rovdjur och inställning till jakt. En liknande undersökning gjordes åren 1986, 1994, 2003 och 2013. Resultaten 2018 visar tydligt att finländarna är mer negativa till tjuvjakt än tidigare. Tjuvjakt accepteras inte någonstans i Finland. Hälften av de intervjuade tyckte dock att man får döda ett rovdjur som kommer in på gårdsplanen. Rädslan för björn och varg har inte förändrats. Hälften säger att de är rädda för både björn och varg.

Det kollektiva minnet inverkar också på hur man förhåller sig till vargar och förvaltningen av vargstammen. Enligt vår lagstiftning var varg fram till år 1993 ett skadedjur som fick skjutas av vem som helst oberoende av varken markägandet eller jakträtten. År 1993 utfärdades bestämmelser om en lång jakttid och för jakten behövdes en jaktlicens. I praktiken var förändringen rätt så obetydlig. Från och med år 2001 har bestämmelserna om varg stegvis blivit strängare, men först efter EU-domstolens vargdomen 2007¹⁴ och inrättandet av Finlands viltcentral blev skyddsbestämmelserna striktare. Det är alltså bara för 26 år sedan som vargen klassades som ett skadedjur och för 12 år sedan som skyddsbestämmelserna de facto blev strängare. När det gäller vargdebatten är jägare en av de viktigaste intressegrupperna. Jägarnas medelålder är ca 50 år, vilket innebär att de striktare skyddsbestämmelserna är en rätt så ny sak för en stor del av dem. Delvis kan vargkonflikterna också handla om olika världsbilder.

En central förändringsfaktor som identifierades vid uppdateringen av förvaltningsplanen går ut på att samexistensen mellan vargen och människan måste byggas upp stegvis. Detta innebär att bättre tolerans skapar en grund för acceptansen för varg och därigenom för människans och vargens samexistens. Utgångspunkten för bättre tolerans är arbetet på lokal nivå samt att människor som bor i områden med vargar får verktyg.

Projektet Life Boreal Wolf främjar i denna åtgärd skolsamarbetet med intressegrupperna, utbildning av rovdjurkontaktpersoner samt allmän medborgarkommunikation.

---

13 Finlands viltcentral. 2018. Finländarna mycket positivt inställda till jakt. På adressen: <https://riista.fi/sv/finlandarna-mycket-positivt-installda-till-jakt/?shared=email&msg=fail>. Hänvisas 14.10.2019.

14 Mål C-342/05. Rättsfallssamlingen 2007 I-04713

2.1.1 Ersättning för skador

ÅTGÄRDER:

Skador av varg på husdjur och hundar ersätts fullt ut.

Ersättningen för dessa skador betalas ut så fort som möjligt inom ramen för anslaget efter att ansökningarna har lämnats in.

Enligt viltskaderegistret var värdet av skador på husdjur av varg ca 150 000 euro år 2018. Av dessa utgjorde skador på hundar 85 000 euro. År 2018 orsakade vargar skador på renar till ett värde av ca 770 000 euro.

Att skador orsakade av varg ersätts av statliga medel grundar sig på viltskadelagen. I lagen finns bestämmelser om de grunder och förfaranden som ska iakttas när medel ur anslaget i statsbudgeten beviljas för ersättning för skador som orsakats av vilt och för att förebygga sådana skador. Ersättning kan betalas för skador som vargar orsakar på personer, odling, djur, lösöre och renar. En skada som orsakats av varg ersätts om det sammanlagda beloppet av de i viltskadelagen avsedda skador som den sökande lidit är över 170 euro per kalenderår. Begränsningen gäller dock inte personskador. Skador på ren ersätts till högst ett belopp som motsvarar en och en halv gång det verkliga värdet av en ren som dödats eller avlivats på grund av skada. Vid beräkningen av ersättningsbeloppet beaktas som avdrag det belopp till vilket renen kan användas.

För att ansöka om skadeersättning ska skador av såväl varg som andra stora rovdjur på odlingar, djur och lösöre rapporteras omedelbart till landsbygdsnäringsmyndigheten på den orten där skadan har inträffat. Myndigheten inspekterar skadorna.

Till renbeteslagen kan på kalkylerade grunder betalas särskild ersättning för försvunna kalvar enligt viltskadelagen. Syftet med ersättningen för försvunna kalvar är att på kalkylerade grunder ersätta förlust av kalvar som skett på grund av rovdjur under sommaren utan att kalvarna behöver hittas i terrängen. Det är nästan omöjligt att hitta döda kalvar sommartid eftersom kropparna försvinner snabbt från naturen på grund av rovdjur, asätare och nedbrytare. Tidigare fick också de renbeteslag som upprepade gånger led av ovanligt stora skador särskild ersättning. Den ändrade viltskadelagen började dock gälla 22.3.2019 och upphävde bestämmelsen om en särskild ersättning för ovanligt stora skador på ren (den så kallade Lex-Halla-ersättningen).

Den långsamma utbetalningen är enligt dem som lidit av vargskador ett centralt problem, särskilt när det gäller skador på husdjur. I värsta fall tog det över ett år från att skadan uppstod innan man fick ersättning eftersom anslagen får användas först från ingången av det år som följer året för skadan. En annan faktor som orsakat oro har varit osäkerheten om ersättningarna kan betalas fullt ut. Renskadorna som orsakats av järv har under flera år i början av 2010-talet varit större än väntat, varför anslagen som reserverats för ersättning för skador som orsakats av rovdjur i statsbudgeten inte har varit tillräckliga. Till exempel år 2018 var man tvungen att skära ned alla ersättningar med 26 procent på grund av små anslag. Anslaget i statsbudgeten 2019 var tillräckligt stort för att täcka 2018 års renskador fullt ut. Orsaken därtill var just att den så kallade Lex-Halla-ersättningen utgick. Allt som allt betalade man ersättning för skador av stora rovdjur på ren upp till ett belopp på 7,23 M€.

Viltskadelagen ändrades så att om man är tvungen att skära ned på grund av renskador, gäller nedskärningarna endast ersättningen för renskador. I praktiken ger detta en möjlighet att betala full ersättning för skador på husdjur, men antagligen är det också möjligt att betala ut dessa ersättningar avsevärt snabbare genast efter att skadan har skett om anslaget tillåter det.

2.1.2 Att minska olagligt dödande av vargar

ÅTGÄRDER:

Viltförvaltningen, polisen och de centrala intressegrupperna har målet att minska det olagliga dödandet av vargar effektivt.

Finlands viltcentral, Finlands jägarförbund och de centrala intressegrupperna inleder en informationskampanj för att minska olagligt dödande av vargar. I kampanjen ingår Finlands viltcentrals och Finlands jägarförbunds gemensamma riktade kampanj till lokala samhällen samt till jägare i områden med vargrevir. Budskapet är att olagligt dödande av vargar inte är acceptabelt och att om misstänkta olagligheter rapporteras till myndigheterna.

Naturresursinstitutet uppskattar årligen antalet olagligt dödade vargar i samband med bedömningen av stammens storlek.

Varje polisinspektion utser en jaktkontaktperson som samordnar planeringen och övervakningen i polisinspektionens område.

Polisen informerar om effektiviserad övervakning av jakten.

Polisen, Gränsbevakningsväsendet samt Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare genomför övervakningsprojekt i samarbete. Naturresursinstitutet arbetar fram prognoser som hjälper att rikta jakt- och fiskeövervakningen på rätta områden.

Jakt- och fiskeövervakarnas befogenheter utvidgas att även omfatta brottsplatsundersökningar av misstänkta grova jaktbrott på privata marker.

Forststyrelsen ordnar varje år ett utvecklingsseminarium för att samla ihop övervakningsmyndigheter och företrädare för viltförvaltningen och rovdjursforskningen.

Jord- och skogsbruksministeriet arbetar fram en förordning av statsrådet som innehåller en begränsning att locka stora rovdjur med lockbeten.

Jaktvårdsföreningarna i områden med vargrevir tar årligen fram en plan för jaktövervakningen.

År 2013 hittade man gamla märken efter skott, till exempel inkapslade hagel, i tre kroppar av de 14 vargar som lämnades till Livsmedelssäkerhetsverket (Evira, nu Livsmedelsverket) för dödsorsaks- och sjukdomsundersökning. Detta motsvarade 21,5 procent av proverna. Av de vargar som under åren 2001–2014 lämnades till Evira för dödsorsaks- och sjukdomsundersökning hade 17 procent dödats olagligt. Andra dödsorsaker för vargar som lämnades till Evira var till exempel trafikolyckor (38 procent) och av andra orsaker döda eller avlivade djur. Alla vargar som upphittats döda ska lämnas till Livsmedelsverket (även

de som dött i trafikolyckor) samt de vargar som dödats på grund av skada, sjukdom eller ovanligt beteende.¹⁵ Döda vargar hittas väldigt sporadiskt och alla döda vargar hittas helt enkelt inte.

Enligt undersökningen var det illegala dödandet vargens vanligaste dödsorsak i Finland och Sverige på 2000-talet, men största delen av dessa fall kan inte bevisas. Undersökningen bygger på modellering av populationens tillväxt och dödlighetsrisk som man använde för att analysera konsekvenserna av dödligheten orsakad av det dolda dödandet för Finlands och Sveriges vargpopulationer. Övriga dödsorsaker var laglig jakt, trafik och naturliga orsaker. Det fanns också rätt många fall där vargens dödsorsak var okänd.¹⁶

Enligt undersökningen ökar risken för att en varg dödas olagligt under vårvintern. Omfattningen av det olagliga dödandet verkar variera när man granskar det på årsnivå. Omfattningen förklaras särskilt av vargpopulationens storlek och av omfattningen av den lagliga jakten vid den aktuella tidpunkten¹⁷. Antalet jaktlicenser minskade risken¹⁸ för olagligt dödande och en större population ökade risken. Med tanke på vargstammens tillväxt och stabilitet visade det viktigaste forskningsresultatet att olagligt dödande verkar gälla särskilt vuxna vargar eller så kallade alfavargar på vårvintern. Reproduktionen i flocken beror på alfavargarnas överlevnad och om någondera eller båda vuxna dör, på en ersättare som inträder i rätt tid. Den höga dödligheten hos vuxna vargar orsakar variationer i stammen, vilket igen gör det svårare att bedöma populationens storlek och utbredning.¹⁹

Enligt undersökningar²⁰ utförs olaglig jakt ofta av en liten lokal grupp. När det inte finns myndigheter på plats i avlägsna områden ger det här möjlighet för tjuvjakt. Denna lilla grupp som gör olagligheter har försvårat systematisk förvaltning av vargstammen och ifrågasatt många jägares rykte. Att olagligt döda vargar är ett brott där risken att åka fast är tämligen liten. I Finland får polisen veta om ungefär 10 procent av fallen²¹. I Sverige får

15 Antal vargar som undersökts vid Livsmedelsverket 2001-2014. På adressen: www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/luonnonvaraiset-elaimet/susien-kuolinsyyt/yhteenveto-ruokavirastoon-2001-2014-lahetettyjen-susien-kuolinsyista. Hänvisats 14.10.2019.

16 Suutarinen, J. 2019 Ecology of lawbreaking, Effects of poaching on legally harvested wolf populations in human dominated landscapes. Acta Univ. Oul. A 730, 2019.

17 Suutarinen, J. 2019. Ecology of lawbreaking, Effects of poaching on legally harvested wolf populations in human dominated landscapes. Acta Univ. Oul. A 730, 2019.

18 Suutarinen, J., Kojola, I. 2018. One way or another: predictors of wolf poaching in a legally harvested wolf population. Animal Conservation 21. Pages 414–422.

19 Suutarinen, J., Kojola, I. 2017. Poaching regulates the legally hunted wolf population in Finland. Biological Conservation, 215. Pages 11–18.

20 Pohja-Mykrä M. & Kurki S. 2013. Suurpetopoliittikka kriisissä – salakaadot ja yhteisön tuki, Helsingfors Universitet, Ruralia-institutet.

21 Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2013. Politiken kring stora rovdjur i kris – tjuvskytte och gemenskapens stöd, Helsingfors universitet, Ruralia-institutet.

myndigheterna kännedom om cirka en tredjedel av fallen²². Risken för att åka fast är mindre i sådana bysamhällen som håller tyst om olagligt dödande av varg.

Att förebygga olagligheter

Viltförvaltningen har försökt stoppa olaglig jakt genom strängare straff. År 2010 ändrades värdet på en levande varg genom jord- och skogsbruksministeriets förordning så att det riktgivande värdet på en ung varg fastställdes till 4 500 euro och det riktgivande värdet på en vuxen varg till 6 100–9 100 euro. I och med den ändrade strafflagen 2011 blev straffet för olagligt dödande hårdare. Enligt strafflagen kan gärningsmannen dömas till minst fyra månaders och högst fyra års fängelse om gärningen i sin helhet bedöms som grov.

För att nå en gynnsam skyddsstatus och kunna genomföra stamförvaltningen systematiskt behövs det effektiva sätt att förebygga olagligt dödande av vargar. Lokala bysamhällen spelar här en nyckelroll. Målet är att bysamhällena skapar en negativ attityd mot olagligheterna och ger information om olagligheterna till polisen. Jaktsällskap har en särställning i denna verksamhet. Jaktsällskapens aktiva medlemmar känner väl varandra och den verksamhet som bedrivs i området. De har de bästa förutsättningarna att identifiera olaglig verksamhet och gärningsmännen.

Myndigheternas jakt- och fiskeövervakning spelar en viktig roll när det gäller att förebygga olagligt dödande och avslöja brott. Jakt- och fiskeövervakning utförs av polisen, Gränsbevakningsväsendet och Forststyrelsen. Dessa myndigheter utför övervakning både självständigt och i samarbete med varandra.

Polisen övervakar jakt som sker på privata marker. För tillfället är polisövervakningen av jakt dock ganska obetydlig i vissa områden och det finns skillnader mellan polisinsatserna i hur de ingriper i misstankarna om olagligt dödande av vargar. Orsakerna till dessa skillnader finns i de etablerade rutinerna, och att en effektiv undersökning och övervakning av tjuvjakt kräver rätt så mycket resurser och en särskild kompetens.

Övervakningsmyndigheterna i Östra Finland och i Lappland har redan i flera års tid samarbetat enligt konceptet "Rajaseuturyhmä" med fokus på riktad övervakning, smidigt sambruk av resurserna och ett effektivt informationsutbyte. Detta effektiva koncept ska under åren 2019-2020 införas i hela landet och på det sättet öka jakt- och fiskeövervakningens effekter för att förebygga och avslöja olagligt dödande av stora rovdjur samt andra grova jaktbrott.

---

22 Liberg, O., Chapron, G., Wabakken, P., Pedersen, H. C., Hobbs, N.T. & Sand, H. 2011. Shoot, shovel and shut up: cryptic poaching slows restoration of a large carnivore in Europe. *Proceedings of Royal Society B: Biological Sciences*.

Risken för att åka fast för olagligt dödande av varg är i dag relativt liten. Övervaknings- och undersökningsresurserna motsvarar inte behovet. Ökad övervakning för att förebygga brott samt brottsundersökning av olagligt dödande kräver att polisen riktar resurser särskilt till de vargrevir där risken för olagligheter uppskattas vara störst samt särskilt i en årstid då tjuvjakt är mest sannolikt.

För att minska olagligt dödande ska inrikesministeriets polisavdelning avsätta större ekonomiska resurser till jaktövervakningen. Att olagligt döda vargar är ett allvarligt jaktbrott och därför har bekämpningen av det olagliga dödandet betydande effekter för hela samhället.

Polisinformationen ska vara aktiv, öppen och transparent. Polisen ska informera om övervakningsarbetet regelbundet genom pressmeddelanden för att förebygga olagligheter och uppmuntra människor att meddela myndigheterna om misstänkt tjuvjakt.

Jaktövervakningen som utförs av Gränsbevakningsväsendet sker särskilt i närheten av gränsområden. Gränsbevakarna har en särskilt viktig roll eftersom bosättningen på gränzonerna och i närområdena är gles och polisövervakningen mycket obetydlig. Övervakningen i dessa områden ska också i fortsättningen säkerställas genom tillräckliga resurser.

Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakare övervakar på statens marker att lagarna följs när det gäller jakt, fiske samt land- och sjötrafik²³. Jakt- och fiskeövervakarna har en viktig roll när det gäller att förebygga olagligt dödande av vargar eftersom en stor del av vargflockarnas revir ligger på statens marker eller i närområdena. Resurserna för jakt- och fiskeövervakningen på statens marker ska tryggas även i fortsättningen. Dessutom ska man bedöma om jakt- och fiskeövervakarnas befogenheter ska utvidgas att också gälla brottsplatsundersökning av misstänkta brott på privata marker. Man ska se på myndigheternas befogenheter vid jaktövervakningen även ur ett bredare perspektiv och se till att de har tillräckligt effektiva metoder för att utreda olagligheter.

På senhösten ordnas årligen ett utvecklingsseminarium för att samla ihop övervakningsmyndigheterna samt företrädare för viltförvaltningen och rovdjursforskningen. Syftet är att intensiviera samarbetet samt att utveckla informationsutbytet och en systematisk övervakning.

Enligt viltförvaltningslagen²⁴ ska jaktvårdsföreningar bistå myndigheterna i övervakningen av jakten. Jaktvårdsföreningarna har också utsedda och utbildade jaktövervakare. För tillfället har jaktvårdsföreningarna nästan 2 000 jaktövervakare som utsetts och

---

23 Lag om Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakning (1157/2005)

24 Viltförvaltningslag 14 § (158/2011)

utbildats av Finlands viltcentral. De har till uppgift att se till att jakten och viltförvaltningen sker enligt lag i deras verksamhetsområde, rapportera om sina observationer till myndigheterna samt bistå myndigheterna vid jaktövervakningen.

Det finns stora lokala skillnader i hur aktivt jaktvårdsföreningarna övervakar jakten. Skillnaderna kan bero mer på jaktvårdsföreningarnas prioriteringar i verksamheten än på enskilda jaktövervakarnas aktivitet. De jaktvårdsföreningar som är verksamma i områdena med vargrevir ska fästa särskild vikt vid planeringen och genomförandet av övervakningen. För utveckling av verksamheten ska riktas tillräckligt stora ekonomiska resurser. Finlands viltcentral ska ta en styrande roll när det gäller att effektivisera jaktvårdsföreningarnas jaktövervakning.

Projektet Life BorealWOLF som snart kör igång ger tekniska färdigheter och ytterligare resurser som ska bidra till jakt- och fiskeövervakningen.

2.2 Att förebygga skador samt åtgärderna för att hantera risker och skador

2.2.1 Proaktiv verksamhet

ÅTGÄRDER:

Finlands viltcentral tar fram ett koncept för proaktiv verksamhet. Konceptet gäller särskilt kommunikation och anvisningar till rovdjurskontaktpersonerna. För olika grupper sammanställs kommunikationsmaterial som delas ut bland annat tillsammans med de centrala intressegrupperna.

Finlands viltcentral ska rikta proaktiv kommunikation till regionerna utifrån Naturresursinstitutets prognosmodell för vargstammen och registreringarna i Tassu-systemet.

När ett nytt vargrevir uppstår ska Finlands viltcentral, jaktvårdsföreningen, polisen och de centrala intressegrupperna ordna utbildningar och möten för att utbyta information. På mötena behandlas områdets vargläge, förebyggande av skador och myndigheternas roller.

När ett vargpar börjar markera ett revir i området, observeras ofta de första skadorna av varg. Såväl husdjursägare, hundägare som jägare är på grund av vargarnas långa bortavaro blivit vana att leva utan risker för skador av varg. De första skadorna kan ske oväntat. Då börjar man mycket snabbt förhålla sig negativt till vargar. På de regionala mötena togs upp behovet att ta fram en kommunikations- och beredskapsplan i synnerhet för områden som redan ser ut att bli vargrevir. Det är säkert nödvändigt att i planen ingår till exempel en beskrivning av den vargrelaterade kommunikationens roller och hurdan information området sannolikt behöver och på vilket sätt ska informationen spridas.

Den prognosmodell som Naturresursinstitutet gav ut i juni kan användas tillsammans med det egentliga observationsmaterialet vid planeringen av proaktiv information i områden som sannolikt enligt modellen bildar vargrevir i framtiden. Man kan ta lärdom av området där det redan funnits eller där det sedan länge finns ett vargrevir. Informationen ska nå särskilt områdets får- och boskapshållare, men också områdets övriga invånare och jägare. På samma gång ska man börja skapa en grund för en revirsamarbetsgrupp. För att kunna tillämpa proaktiv information på ett effektivt sätt, ska informationen inledas genast efter att en ny bedömning av populationen samt prognosmodellen har getts ut. Finlands viltcentral kan arbeta proaktivt redan tidigare, innan den egentliga bedömningen av

populationen ges ut, utifrån materialet i TASSU-systemet. Informationen om spår vintertid ger nämligen ofta vissa fingervisningar om att ett nytt par har etablerat sig i området.

Projektet Life BorealWOLF producerar och delar ut information om hur man kan förebygga skador på husdjur och hundar samt ger ytterligare kommunikationsresurser. Projektet ska utreda möjligheterna att på ett mera varierande sätt använda geografisk information och registerinformation när det gäller att förebygga skador på husdjur.

2.2.2 Reaktionen på vargar som orsakar upprepade olägenheter eller problem, skador eller hot

ÅTGÄRDER:

Finlands viltcentral, polisen och de lokala SRVA-aktörerna (storviltsassistans) ingriper effektivt i upprepade besök av vargar på gårdar. Orsakerna till besöken utreds och eventuella åtlar avlägsnas.

Finlands viltcentral tar beslut om att jaga bort vargar som regelbundet besöker gårdar, men som inte än vållar fara. Finlands viltcentral informerar vid behov om bortjagandet.

Finlands viltcentral utvecklar och söker efter olika metoder för att jaga bort vargar samt sammanställer erfarenheterna av effekten av bortjagandet.

Polisen beslutar om bortjagande eller avlivning av vargar som blivit oskygga enligt 2 kap. 16 § i polislagen efter prövning från fall till fall.

Polisen meddelar om bortjagande och avlivning efter prövning från fall till fall enligt riktlinjerna för polisens kommunikationsstrategi.

Finlands viltcentral sammanställer och publicerar årligen information om bortjagade och med stöd av skadebaserade dispenser fångade vargar.

Mot en vargindivid som orsakar olägenhet kan ingripas med Finlands viltcentrals dispens eller på polisens order. Vissa människor som bor i vargreviren anser att polisen inte ingriper eller ingriper först i extrema fall mot det säkerhetshot som vargen orsakar. Ansökan om dispens på basis av skada hos Finlands viltcentral upplevs som besvärlig och kriterierna för dispensen som orimliga. I de fall där dispensen har beviljats, gör de strikta villkoren i dispensen svårt att fånga vargen. På så sätt har det uppstått en situation där de lokala invånarna anser att de inte har medel att ingripa i beteendet hos vargar som orsakar problem. Då kan det kännas som att myndigheterna eller viltförvaltningen inte tar de lokala invånarnas bekymmer på allvar.

Bortjagande eller dödande av vargar som upprepade gånger rört sig nära människornas bostäder blir då viktiga åtgärder som också hjälper att öka vargens människoskygghet. Antalet olägenheter och skador som vargar har orsakat samt det hur flexibelt och effektivt myndigheterna och människorna kan agera i sådana fall, har ett direkt samband med hur de lokala invånarna förhåller sig till vargarnas närvaro. Människor som bor i vargrevir behöver medel med vilka de kan ingripa mot individer som orsakar olägenhet i närheten av bosättning, oberoende av myndighetsåtgärderna.

Enligt polislagen²⁵ har en polisman rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom. I riksdagens justitieombudsmans genmäle²⁶ har konstaterats begränsningar i fråga om polislagens tillämpningsområde. Enligt justitieombudsmannen ska polislagen tillämpas närmast då man måste reagera på ett snabbt eskalerande hot mot människors liv eller hälsa eller risk för betydande skador på egendom, då det inte finns tid att utreda förutsättningarna för att tillämpa jaktlagen eller -förordningen. Det har särskilt beaktats att avsikten med att eliminera enstaka individer enligt polislagen är inte att vara en förebyggande eller en stamreglerande åtgärd. I situationer som försvagar den allmänna säkerheten och som inte är omedelbara med tanke på tillämpningen av polislagen, men dock är upprepade, har Finlands viltcentral behörighet att bedöma situationen och agera under de förutsättningar som föreskrivs i jaktlagen.

I alla områden med vargrevir kan vargar enskilda gånger röra sig nära områden där människor är bosatta. Besöken är i genomsnitt vanligare i områden där det genomsnittligt finns fler bostäder.²⁷ Vargar kan antingen av slump hamna eller söka sig nära bostadsbyggnader eller djurstallar. Ofta sker detta nattetid. Detta kan inte anses vara normalt beteende hos vargar. En varg som upprepade gånger och regelbundet besöker gårdsplaner betar sig däremot atypiskt. En sådan varg utgör ett hot och en faktor som försvagar säkerheten. På grund av detta kan vargen jagas bort eller i sista hand avlivas.

De människor som oroas sig över varg har inte haft klart för sig hur ofta en varg eller vargar ska ha rört sig nära bosättningen för att myndigheten kan förväntas ingripa i situationen, det vill säga att kriterierna att agera uppfylls. I ett projekt som genomfördes i samband med förvaltningsplanen 2015 undersöktes hur kriterierna för att agera fungerar. Polisstyrelsen har fastställt anvisningar för polisinsatserna utifrån projektresultaten.

25 Polislag 2 kap. 16§ (872/2011)

26 Justitieombudsmans genmäle; Polisens förfarande i ett ärende som gällde vargjakt. (612/4/04)

27 Kojola, I., Hallikainen, V., Mikkola, K., Gurarie, E., Heikkinen, S., Kaartinen, S., Nikula, A. & Nivala, V. 2016: Wolf visits close to human residences in Finland: The role of age, residence density, and the time of day.–Biological Conservation 198: 9-14.

När kriterierna uppfylls söker man lösningar på problemet enligt en situationsspecifik bedömning. Detta sker under ledning av polisen eller Finlands viltcentral, tillsammans med de lokala funktionärerna för storviltsassistans. Såväl enligt polislagen som enligt jaktlagen är det främsta målet att hitta en sådan tillfredsställande lösning som inte tvingar till att döda vargen. Att jaga bort vargar som rör sig i närheten av bosättningen med hjälp av hundar, olika ljud- och ljusskrämselmetoder kombinerade med smärta kan förändra vargens beteende och göra vargen oskygg.

Vargar som helt eller nästan helt har blivit oskygga är mycket sällsynta. I samhället råder ett mycket brett samförstånd om att oskygga vargar kan dödas. Det råder dock inget samförstånd om hur beteendet hos oskygga vargar ska definieras. För att göra detta tydligare fastställs följande:

DEFINITIONER AV VARG SOM ORSAKAR ORO, HOT ELLER FARA

Utgångspunkt:

En varg som inte är folkskygg kan vålla hot och/eller fara för människors säkerhet. De situationer och vargens beteende som ger anledning till att dra slutsatsen att vargen inte längre är folkskygg kan indelas i följande kategorier:

1. EN VARG SOM ORSAKAR ORO

En varg eller vargspår upptäcks på mindre än 100 meters avstånd från en bostads- eller produktionsbyggnad, dock utanför gårdsområdet eller på en väg.

2. EN VARG SOM EVENTUELLT MEDFÖR HOT

Vargspår upptäcks på gårdsplansområdet till en bebodd byggnad eller en produktionsbyggnad. Likaså om en varg upptäcks på en gårdsplan och den lämnar platsen genast när den får syn på en människa. Med ett gårdsplansområde avses ett skött område som bostads- eller produktionsbyggnaden bildar.

3. EN VARG SOM ORSAKAR HOT ELLER FARA

En varg rör sig i en byggd miljö eller ett bostadsområde och vistas där längre än sporadiskt och inte avlägsnar sig omedelbart.

4. EN VARG SOM ORSAKAR ALLVARLIG FARA

En varg närmar sig en människa eller i andra situationer när en varg och en människa möts, inte lämnar platsen (blir kvar och går runt, börjar följa eller betar sig hotfullt). En varg har redan orsakat eller försökt orsaka personskador eller har attackerat eller försökt attackera en kopplad hund som en människa rastar eller något annat husdjur.

Situationerna enligt punkterna 2-4 riskerar människors säkerhet och måste därför registreras i Tassu. I Tassu ska också registreras observationerna enligt punkt 1 trots att de inte har någon omedelbar verkan för människors säkerhet (forskningsperspektiv).

Viltförvaltningen och polisen har egna förvaltningsområdesspecifika anvisningar om hur myndigheterna reagerar på hot och fara som vargen orsakar.

I regel ska Finlands viltcentral kontaktas när det gäller fall enligt punkterna 1 och 2 och viltcentralen beslutar om åtgärder för att jaga bort vargen.

Polisen ska kontaktas i fallen enligt punkterna 3 och 4. I dessa fall agerar polisen enligt Polisstyrelsens anvisningar och tar beslut om nödvändiga fortsatta åtgärder fallspecifikt.

Människorna i reviområdet ska informeras om åtgärderna och en eventuell avlivning. Om åtgärderna för att jaga bort vargar görs på polisens order svarar polisen för informationen. Polisen svarar också för informationen som gäller polisens beslut om avlivning. Finlands viltcentral ska informera om de åtgärder som har vidtagits i samarbete med viltförvaltningen och de lokala invånarna. Både polisen och Finlands viltcentral ska årligen sammanställa och publicera uppgifter om de genomförda åtgärderna.

Skadebaserade dispenser

Vargar orsakar också skador på produktions- och husdjur, närmast på renar och får samt hundar. Enligt de riktlinjer som samarbetsgruppen för jakt- och fiskeövervakningen, sammankallad av jord- och skogsbruksministeriet, har fastställt hör besluten om eliminering av vargar som orsakar skador på egendom i huvudsak till Finlands viltcentrals behörighet. Riktlinjerna baserar sig på justitiekanslerns och justitieombudsmannens avgöranden. Om människors säkerhet riskeras i samband med egendomsskadorna, genomför också polisen prövning från fall till fall.

Utgångspunkten är att skador som orsakas på hus- och produktionsdjur ska förebyggas på förhand. Förebyggande åtgärder presenteras i kapitel 2.2.3. Om vargar orsakar särskilt

betydande skador och förebyggande åtgärder inte hjälper tillräckligt, kan vargen dödas med en skadebaserad dispens. Finlands viltcentral fattar beslut om dessa dispenser på basis av jaktlagen och statsrådets förordning²⁸. De olika rättsinstansernas avgöranden ligger också till grund för dispensbesluten. I jaktlagen finns bestämmelser om de förutsättningar som Finlands viltcentral ska bedöma vid varje enskilt fall när den beviljar dispenser. Centralen ska bland annat bedöma om det finns andra tillfredsställande lösningar för att förebygga skador, hur man kan bevara en gynnsam skyddsstatus och om dispensen kan förebygga uppkomsten av ovanligt stora skador. I varje skadefall görs en situationsspecifik bedömning och ingen allmän riktlinje för besluten kan fastställas.

Att jaga bort vargar från gårdsplanen på egen hand

Enligt 37 § i jaktlagen får vilt inte jagas eller skadas, inte heller spel, häckning eller ungar störas under fredningstiden. Detta gäller alltså inte andra individer av vilt än ungar.

Enligt artikel 12 i habitatdirektivet är det förbjudet att avsiktligt störa arter som finns upptagna i bilaga IV, såsom varg. I Europeiska unionens kommissions tolkningsregel för artiklarna 12 och 16 konstateras emellertid att bortjagande eller störning som sker enstaka gånger och som inte skadar vargen är inte störning som avses i artikel 12.

Denna tolkning har inte varit allmänt känd. Att jaga bort en varg från en skött gårdsplan eller en betesmark utan att skada vargen är inte förbjudet i lag. Om bortjagandet sker så att man skadar eller följer efter och driver vargen utanför en skött gårdsplan eller en betesmark, strider agerandet då mot 37 § i jaktlagen. Då behöver man Finlands viltcentrals tillstånd eller om situationen är akut och hotfull en order av polisen. Förstås kan det också gälla ett nödtillstånd enligt strafflagens 4 kap. 5 §.

Akuta farliga situationer

Man får försvara sig själv, en annan person eller egendom på vissa villkor om man är i nöd. Bestämmelser om nödtillstånd finns i 4 kap. 5 § i strafflagen. Man kan försvara till exempel ett husdjur eller sig själv för att avvärja en trängande fara om handlingen utifrån en helhetsbedömning är försvarlig med beaktande av det räddade intressets samt den orsakade skadans och olägenhetens art och storlek, farans ursprung samt övriga omständigheter. Enligt bestämmelsen kan en handling som har begåtts för att rädda ett rättsligt skyddat intresse inte anses vara tillåten enligt 1 mom., men gärningsmannen är dock fri från straffansvar om det inte skäligen kunde ha krävts att gärningsmannen skulle ha reagerat på annat sätt med beaktande av hur viktigt det räddade intresset var, hur oförutsedd och tvingande situationen var samt övriga omständigheter.

²⁸ Statsrådets förordning om dispens enligt jaktlagen (452/2013)

När det gäller vargen låt oss ta ett exempel där jägaren skjuter en varg för att rädda sin hund i en oväntad situation. Handlingen anses vara berättigad i ett försvarligt nödtillstånd om den orsakade skadan inte är orimligt stor jämfört med det räddade intresset. Vid bedömning av intresset ska man beakta att de riktgivande värdena för vilt inte tillämpas på en handling som gjorts i nödtillstånd eller i ett förlåtligt nödtillstånd, även om man i praktiken har jagat i strid med bestämmelserna i jaktlagen. Bedömningen om tillämpningen av bestämmelserna om nödtillstånd grundar sig alltid på en helhetsprövning från fall till fall, inte på ett finansiellt värde.

När man överväger att tillämpa bestämmelserna om nödtillstånd ska man särskilt se på hur oförutsedd situationen är och hur sannolik och omedelbar faran är. Med trängande fara avses den sannolikhetsgrad som krävs för att man får utföra handlingen. Sannolikheten att handlingen utförs ska vara så stor att handlingen kan anses vara förnuftig. Därtill ska faran vara omedelbar med tanke på tiden. Faran ska ligga nära i tiden: att vänta betyder att en fara uppstår. I situationer där nödvärn eller nödtillstånd inte får tillämpas, men i vilka inget annat förhållningssätt rimligen kunde ha krävts av gärningsmannen vid bedömning av situationen, tillämpas bestämmelsen om straffrihet.

För att förebygga vargskador finns det två tingsrätts beslut från år 2010 (Södra Karens tingsrätt 8.6.2010, 10/948, ärende nr: R10/460 samt Birkalands tingsrätt 20.4.2010, 10/2344, ärende nr: R10/390). Båda gäller dödandet av en varg i en akut situation. I det ena fallet hade en varg angripit en hund och i det andra fallet hade en varg betett sig hotande mot en människa. I båda fallen förkastades åtalerna eftersom gärningen ansågs vara berättigad. Från år 2010 finns också åklagarämbetets beslut om ett fall där vargar jagade en jakt-hund och hotade hundens liv. En varg sköts, men inget åtal väcktes eftersom gärningen ansågs berättigad.

I Finland har ofta lyfts fram den svenska jaktförordningens 28 § (1989/905). Enligt förordningen får vargen dödas om skadan redan har skett eller om angreppet är uppenbart. Vargen får också dödas om vargen befinner sig inom en inhägnad för boskap och det finns en skäl原因 anledning att befara att vargen orsakar skada. Vargen får bara dödas när det inte går att skrämja bort vargen eller på något annat lämpligt sätt avvärja angreppet. I akuta fall får vargen dödas av ägaren, innehavaren eller en annan person som handlar på uppdrag av dem. I Sverige gör länsstyrelsen den preliminära bedömningen i ovan nämnda fall och om det finns skäl att misstänka ett brott, anmäler länsstyrelsen händelsen till polisen.

Den finska brottslagstiftningen ger för närvarande möjlighet att skydda egendom, såsom husdjur eller människor mot vargangrepp med stöd av nödtillstånd. En varg får dödas när man avvärjer en trängande fara och om gärningen enligt en helhetsbedömning är försvarlig. Bedömningen om tillämpningen av bestämmelserna om nödtillstånd grundar sig alltid

på en helhetsprövning från fall till fall. Människor känner dock föga till bestämmelserna om nödtillstånd och vad det betyder i praktiken.

Om en varg attackerar en hund, kan det vara fråga om ett nödtillstånd enligt 5 kap. 4 § i strafflagen. Bestämmelsen går ut på att man får försvara sin egendom i sådana situationer förutsatt att kriterierna i bestämmelserna om nödtillstånd uppfylls. Vid en vargattack är hunden ett rättsligt skyddat intresse och faran orsakas av ett fredat djur som inte utan grundad anledning får dödas. Polisen som är förundersökningsmyndighet kan emellertid inte bedöma när det gäller ett nödtillstånd enligt strafflagen. Om man dödar eller skadar en fredad varg och vädjar till nödtillstånd har polisen enligt lagstiftningen inte några andra alternativ än att göra en polisanmälan och utföra en förundersökning. Brottbenämningen är i regel grovt jaktbrott. Att skjuta en varg eller ett annat fredat stort rovdjur utan nödtillstånd uppfyller eventuellt brottsrekvisitet för jaktbrott. Polisen är tvungen att göra en förundersökning trots att man tycker att fallet är klart. Polisen ska vid förundersökningen reda ut bland annat om faran varit omedelbar och trängande samt om handlingen (till exempel skjutandet) varit nödvändig för att avvärja faran.

Efter förundersökningen går ärendet till åklagaren för prövning. Om åklagaren beslutar väcka åtal, bedömer domstolen när den undersöker fallet, om handlingen haft en ansvarsfrihetsgrund (nödtillstånd). Även åklagaren har vid åtalsprövningen möjlighet att bedöma om det är fråga om ett nödtillstånd och bestämma att det inte ska väckas åtal med motiveringen "inget brott". Enligt Riksåklagarämbetets anvisning²⁹ "Hur beslut om åtalseftergift sätts upp samt beslutets innehåll" ska ett sådant beslut av åklagaren grunda sig på en övertygande utredning som bygger på förundersökningsmaterialet. Enligt samma anvisning hör prövning av rättsstridighet hellre till domstolens uppgifter.

Under de senaste åren har både åklagare och domstolar tagit beslut om att det varit tillåtet att som nödtillståndshandling skjuta ett fredat rovdjur som attackerat en hund eller till exempel ett produktionsdjur. Omständigheterna varierar dock enligt fallen. Dessa omständigheter och agerandet vid attacken ska polisen i egenskap av förundersökningsmyndighet utreda tillräckligt noggrant. Beslutet om en ansvarsfrihetsgrund tas av domstolen eller åklagaren.

Under straffprocessen (förundersökning, åtalsprövning och/eller domstolsbehandling) är det möjligt att gärningsmannens lovliga skjutvapen tillfälligt omhändertas av polisen enligt skjutvapenlagen eller att vapnet som gärningsmannen använde för att utföra handlingen beslagtogs enligt tvångsmedelslagen.

---

29 Hur beslut om åtalseftergift sätts upp samt beslutets innehåll (RÅ:2016:6, Dnr 23/31/16)

2.2.3 Förebyggande av skador

ÅTGÄRDER:

Jord- och skogsbruksministeriet reserverar i statsbudgeten ett anslag för att förebygga skador, vilket används bland annat för att köpa stängselmaterial till de djurproduktionsgårdar som allvarligt hotas av vargar. Vid beredningen av programmet för utveckling av landsbygden i Fastlandsfinland utreds möjligheten att anvisa utvecklingsmedel för att förebygga skador av stora rovdjur.

Naturresursinstitutet fortsätter att publicera GPS-information om vargarnas positioner på internet från mitten av augusti till slutet av februari. GPS-informationen produceras och publiceras så fort som möjligt enligt de tekniska och lagmässiga gränserna och även i syfte att förebygga skador.

Finlands viltcentral och Finlands jägarförbund uppmuntrar och ger råd i att bygga hundgårdar och för att skapa trygga rutiner för jakt med hund i vargområden.

Finlands viltcentral ger husdjurshållare råd i att förebygga skador av varg.

Naturorganisationerna samordnar frivilligarbetet för att förebygga skador, såsom att sätta upp och underhålla vargstängsel.

Att förebygga skador på får och nötkreatur

Enligt viltskaderegistret har vargarna dödat cirka 120 får per år under åren 2015–2018. Mest typiskt uppstår skador på får mellan slutet av juli och oktober. Under åren 2015–2018 var antalet skadefall ca 20–40. Vargar har dödat 5–20 nötkreatur, antalet skadefall var 5–10. Enligt viltskaderegistret uppgick värdet av skador på husdjur, skador på hundar medräknade, år 2018 till sammanlagt ca 155 000 euro. Av denna summa upptog skador på husdjur ca 65 000 euro och skador på hundar ca 85 000 euro. Av skador på husdjur uppgick värdet av skador på får till ca 50 000 euro. Vargar har också orsakat några skador på pälsdjursfarmer.

Elstängsel som byggts för att skydda får och nötkreatur förebygger effektivt skador som orsakas av vargar. Dessa stängsel som lämpar sig närmast för små betesmarker, kräver kontinuerligt underhåll särskilt på sommaren då vegetationen regelbundet ska rensas bort vid stängslen. Med statsmedel har man hjälpt gårdar som löper stor risk för skador av varg att anskaffa stängselmaterial. Gårdens ägare har dock ansvaret för att bygga stängslet. Natur- och jaktorganisationer har erbjudit frivillighjälp för detta.

En av Finlands viltcentralers uppgifter är att utveckla och testa metoder och produkter för att förebygga viltskador, upphandla beprövade produkter samt att ge handledning i att använda produkterna. Arbetet med att förebygga skador av vilt utförs i samarbete med markägar- och producentorganisationerna. Det särskilda målet är att hjälpa de djurproduktionsgårdar som lider av vargskador genom att erbjuda dem direkt stöd för att förebygga skador. Förutom att bygga stängsel är det viktigt att man allmänt sprider information om hur man genom att ändra sina egna rutiner, bland annat när det gäller hållning av hus- och sällskapsdjur, kan minska risken för skador i ett område där det finns vargrevir.

När ett vargpar etablerar ett nytt revir ska man fästa särskild vikt vid att förebygga skador på fårgårdar. När man observerar ett vargpar, ska man proaktivt förbättra fårgårdarnas beredskap mot vargskador.

EU ger också möjlighet att söka stöd för att förebygga skador på husdjur av varg och andra stora rovdjur. På webbsidan för EU:s rovdjursforum finns information om vilka landsbygdspolitiska finansieringsinstrument kan användas för att förebygga skador. Ytterligare information om landsbygdens utvecklingsprogram som främjar samexistensen mellan människor och stora rovdjur finns på [webbplatsen](#)³⁰. Kommissionen uppmuntrar också medlemsländerna att drar nytta av den dessa finansieringsinstrument. Till exempel stängselmaterialet och kostnaderna för att sätta upp stängsel kan ersättas fullt ut. Arbetet med nästa CAP (programperioden för EU:s gemensamma jordbrukspolitik) pågår som bäst i Europeiska unionen och på den nationella nivån.

I Finland har man allt mer börjat använda boskapsvaktande hundar för att skydda produktionsdjur. År 2013 hade uppskattningsvis 50 fårgårdar en boskapsvaktande hund³¹. Erfarenheterna av boskapsvaktande hundar har i regel varit uppmuntrande. Kostnaderna för att anskaffa och sköta en hund samt möjligheterna att föda upp den har i vissa fall förhindrat anskaffningen. I vidsträckta betesmarker kan en boskapsvaktande hund samtidigt vara en kostnadseffektiv investering för att skydda djuren jämfört till exempel med ett stängsel.

---

30 EU Platform on coexistence between people & large carnivores. Rural Development Programs. E-publikation på adressen: http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/carnivores/pdf/85_RD_leaflet_E.1.pdf. Hänvisats 14.10.2019.

31 Teinila-Huittinen, L. 2013. Laumanvartija pitää pedot loitolla. Pellervo 10/2013.

För att en hund ska bli en bra boskapsvaktande hund förutsätts en god skolning. När antalet boskapshundar har vuxit har det också uppstått problem med skolningen. I vissa fall har ägarens kunskaper och färdigheter varit bristfälliga för att skola hunden. Men man ska också notera att alla hundar inte lämpar sig för arbetsuppgifter av denna typ. Då är det inte fråga om rasen utan individuella skillnader mellan hundarna. För att se till att boskapsvaktarhundar håller standarden ska man skapa ett system som hjälper att anskaffa skolade hundar eller att sköta skolningen tillsammans med ägaren.

Att förebygga hundskador

Enligt myndigheternas viltskadestatistik har vargarna dödat eller skadat cirka 30–50 hundar per år under 2010-talet. Myndigheterna får emellertid inte information om alla fall. Flest hundskador sker det i Kajanaland och Norra Karelen där det också finns flest vargar. Hotet mot jakthundar samt dödade jakthundar är centrala orsaker till att jägarna är kritiska mot vargar samt en av orsakerna till tjuvjakt.

Alla vargar eller vargflockar har inte dödat hundar och en del har dödat hundar endast sällan. Men det ser ut som att vissa vargindivider eller -flockar har specialiserat sig på att jaga hundar, det vill säga till och med aktivt letat efter hundar. Vargar som dödar hundar ser hundar som konkurrenser eller byte.³²

Största risken bland jakthundar har drivande hundar, särskilt finska strövare. När det gäller älghundar, har vargar oftast attackerat norska älghundar som är en av de populäraste älghundsraserna. Om en varg har dödat en hund på ett gårdsplansområde, har den oftast varit finsk spets³³.

Att förebygga skador på gårdsplaner

Cirka hälften av fallen av vargdödade hundar har skett på ett gårdsplansområde. På gården dödas hunden ofta av en ensam varg eller ett ensamt vargpar. Ägaren har till exempel släppt ut hunden på kvällen, och hunden har sprungit efter en varg eller så har hunden annars blivit överraskad av en varg. För att skydda hundar för vargar kan man hålla dem i säkra hundgårdar eller inomhus nattetid och hålla dem kopplade när man rastar dem kvällstid.

32 Kojola, I., Ronkainen, S., Hakala, A., Heikkinen, S. & Kokko, S. 2004: Interactions between wolves *Canis lupus* and dogs *C. familiaris* in Finland. – *Wildlife Biology* 10: 101–105.

33 Kojola, I. & Kuittinen, J. 2002. Wolf attacks on dogs in Finland. – *Wildlife Society Bulletin* 30: 498–501.

Att förebygga skador på hundar vid planeringen av jakten

Vargattacker mot hundar vid jakt sker närmast i Finland, Sverige och Norge. Dessa länder har en stark jaktkultur som bygger på att jägarna använder jakthundar. Ihärdiga hundar som arbetar självständigt på avstånd från ägaren är populära.

Jägarna försöker själva förebygga hundskador vid jakt. Oftast tar de på förhand reda på om det finns vargar på jaktmarkerna till exempel genom att fråga andra jägare eller genom att leta efter vargspår i snön.

När man tänker på att förebygga skador, kan det vara bra att hundägarna känner till hur hunden reagerar på ett möte med en varg. Hundarnas reaktioner är inte bundna till någon ras, utan är individuella. Hunden kan visa intresse, likgiltighet eller rädsla mot vargen. Sannolikt löper de hundar som är intresserade av varg och till och med driver varg, en större risk att skadas än hundar som är rädda för vargen.

En del jägare kontrollerar särskilt under höstveckosluten före jakten vargarnas senaste rörelser på riistahavainnot.fi samt rovdjurskontaktpersonernas senaste observationer av vargar för att bedöma risken för att möta vargar i de olika områdena. Positionsinformationen från vargarnas GPS-halsband har varit tillgänglig för alla sedan år 2013 via internet och före detta via den så kallade vargtelefontjänsten. Under de flesta åren har internettjänsten besökts över en miljon gånger.

På riistahavainnot.fi har man sedan år 2014 kunnat se sammanfattningar av observationer registrerade i TASSU-systemet. Det finns allt skäl att fortsätta det forskningsbaserade arbetet med att förse vargar med GPS-halsband för att förebygga skador på hundar, och utveckla TASSU-systemet. GPS-positioneringsinformation produceras och ges ut så fort som möjligt enligt de gränser som tekniken och lagstiftningen sätter. Möjligheterna att utveckla användningen av positionerings- och observationsinformationen ska bedömas när det gäller att förebygga skador på jakthundar och husdjur.

Vissa enheter för hundpositionering har redan en egenskap som hämtar informationen om GPS-vargar från riistahavainnot.fi. En tjänst av detta slag hjälper jägare att få bort hunden från terrängen om det finns risk för stora skador. Det är också möjligt att hämta information om rovdjursobservationer i olika områden. Egenskaperna ska kopplas på separat.

Att skydda hundar vid jakt

Ett sätt att skydda hundar under jakt är att vara medveten om hundens rörelser och ha kontroll över hunden samt att koppla hunden och sluta jakten i tid innan det blir mörkt.

Jämfört med skyddsåtgärderna ovan är det sällsynt att man försöker skydda hunden mot angrepp med västar eller skyddsanordningar. Både Finland och Sverige har utvecklat skyddsvästar för hundar som mekaniskt skyddar hundar mot bett, ger elstötar eller skrämmer bort vargen med kemiska medel. På marknaden finns också ljud- och ljusanordningar som har utvecklats för att förebygga varg-, trafik- och jaktolyckor. Effekten av dessa skyddsanordningar är dock inte exakt känd eftersom vargar och skyddade hundar mycket sällan möts i terrängen. Delorsaker till att västar sällan används är det relativt höga priset och osäkerheten om nyttan i förhållande till risken för vargangrepp.

Förvaltning av klövdjursstammar

Storleken på stammar av bytesdjur, artsammansättningen och skador på hund kan ha ett betydande samband. Vargar attackerar kanske hellre hundar som de upplever som matkonkurrenter när det finns färre klövdjur som är det viktigaste bytesdjuret. I Sverige inträffar färre skador i relation till antalet vargar än i Finland, och i Västra Finland färre än i Östra Finland. Skillnaden i antalet klövdjur är betydande i jämförelseområdena, men skillnaderna i jaktседerna i de olika områdena kan också vara en stor orsak.

Projektet Life producerar och delar ut information om förebyggande av skador på husdjur och hundar och ger ytterligare resurser till kommunikationen.

2.3 Djupare och bredare information om vargstammen

2.3.1 Att trygga och utveckla uppföljningen av vargstammen

ÅTGÄRDER:

Naturresursinstitutet arbetar fram årligen en bedömning av vargstammens storlek enligt läget i mars månad. Bedömningen ges ut i juni. Bedömningen gäller främst antalet familjeflockar och par.

Uppföljningen bygger till stor del på de observationer som frivilliga rovdjurskontaktpersoner har registrerat i Tassu-systemet. Naturresursinstitutet fortsätter arbetet med GPS-halsband och DNA-analyser samt utvidgar insamlingen av DNA-prover stegvis. Med hjälp av ett brett material och en sammansättning metoder ser man till att bedömningarna av storleken av populationen är pålitliga och av hög vetenskaplig standard.

Finlands viltcentral ordnar utbildning för alla nya rovdjurskontaktpersoner. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet ordnar regelbundet fortbildnings- och utvecklingsmöten för alla rovdjurskontaktpersoner. Utbildning kring DNA-analyser erbjuds alla villiga kontaktpersoner. Ett ytterligare mål är att ta prover på hus- och produktionsdjur som dödas eller rivits av stora rovdjur.

Jord- och skogsbruksministeriet utreder möjligheten att förenkla regleringen som gäller GPS-märkning av vargar.

Material från viltkameror används som hjälp när viltforskningen uppskattar flockens minimistorlek och antalet kullar.

Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral utreder förutsättningarna att använda observationer som människor gör på en bredare front än i dag. Detta bidrar till rovdjurskontaktpersonernas arbete vid uppföljningen av vargstammen.

Finlands viltcentral och renbeteslagsföreningen bidrar till att följa upp stammarna av stora rovdjur i renkötselområdet genom att utbilda personer i renbeteslagen i registrering av observationer av stora rovdjur.

Gränsbevakare registrerar observationer av stora rovdjur i TASSU enligt överenskomna rutiner.

Rovdjurskontaktpersonerna, som gör eller granskar och registrerar vargobservationer i sina närområden, har en central roll i den kontinuerliga uppföljningen av vargstammen. Med dessa uppgifter arbetar eller har tidigare arbetat cirka 2 000 personer som utsetts av jaktvårdsföreningarna och som har registrerat observationer. Arbetet sker närmast på vintern. Under varje vintersäsong har vargobservationer registrerats av cirka 400–600 personer under det senaste årtiondet. Registreringarna hjälper till att se de permanenta reviren

i de olika områdena. Inom dessa revir kan man vid behov använda andra metoder för att utreda antalet individer och revirets gränser.

Förutsättningen för en lyckad stamuppföljning är att de observationer som nätverket av rovdjurskontaktpersoner registrerat hjälper att identifiera alla permanenta revir på ett så täckande sätt som möjligt. Detta förutsätter en stor grupp personer som är utbildade med tanke på observationer och registrering. Viktiga åtgärder som stödjer verksamheten i nätverket av rovdjurskontaktpersoner är utbildningar för alla nya personer som deltar i verksamheten. För alla rovdjurskontaktpersoner ordnas också årliga evenemang som gäller att utveckla verksamheten och lämna respons.

Även i fortsättningen utser Finlands viltcentrals regionala kontor till frivilliga rovdjurskontaktpersoner i deras verksamhetsområden personer som genomgått rovdjursutbildningen. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet uppmuntrar även andra frivilligrupper att delta i observationsverksamheten. De personer som vill bli observatörer ska genomgå Finlands viltcentrals rovdjursutbildning innan de deltar i verksamheten. Naturresursinstitutet arbetar som bäst med detta. För att effektivisera uppföljningen av stammar av stora rovdjur i renkötselområdet bidrar Finlands viltcentral och renbeteslagsförbundet till att följa upp stammar av stora rovdjur i renkötselområdet genom att utbilda personer i renbeteslagen i registrering av observationer av stora rovdjur. Även Gränsbevakningsväsendets anställda har en möjlighet att registrera observationer av stora rovdjur i TASSU enligt överenskomna rutiner.

Vid sidan av det observationsmaterial som samlats av rovdjurskontaktpersonerna har man använt vargarnas GPS-halsband och DNA-analyser. Dessa metoder hjälper att skilja närliggande flockar från varandra och uppskatta antalet individer i flockarna. DNA-analysen hjälper också till att specificera revirlösa vargar i området.

Sverige och Norge använder en gemensam mobilapplikation (Scandobs) som ger alla villiga personer möjlighet att rapportera om vargobservationer. I Sverige får länsstyrelsens spårkontrollanter ett meddelande i sitt eget system och kan kontrollera observationerna. Via Scandobs kan människor också dela eventuella bilder på stora rovdjur. Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral utreder förutsättningarna för att börja använda applikationen i Finland. Alternativt utreder Naturresursinstitutet och Finlands viltcentral möjligheterna att skapa ett liknande system som mer omfattande hjälper att använda sig av människors observationer som stöd i rovdjurskontaktpersonernas arbete och i uppföljningen av vargstammen.

Att följa upp var vargar rör sig

Rovdjurskontaktpersonernas registreringar i TASSU och informationen om GPS-vargarnas rörelser ger en möjlighet att följa upp och bedöma populationens storlek. Vidare är det möjligt att nästan i realtid få information om var vargarna befinner sig och var de har rört sig. Denna information är mycket nyttig bland annat i fråga om jakthundshobbyn. Med hjälp av informationen kan jakten och hundskolningen ordnas i sådan terräng där sannolikheten för möten med varg är mindre.

Naturresursinstitutet informerar om märkning av GPS-vargar och om vargarnas rörelser också i fortsättningen. Informationen publiceras på internet från mitten av augusti till slutet av februari då jakthundsverksamheten är som aktivast. Under reproduktionstiden, när vargar bygger bo eller när valparna är små publiceras inte någon information från halsbandsuppföljningen.

När viltkameror har blivit vanligare har också viltkamerabilderna blivit mer aktuella. Dessa observationer kan ge värdefull ytterligare information om till exempel flockens reproduktivitet, minsta antal och hälsotillstånd. Finlands viltcentral ska kunna ta aktivare tag i att uppmuntra människor att lämna in bilder till rovdjursforskningen.

Bedömning av vargpopulationens storlek

Varje år i början av juni ger Naturresursinstitutet ut en bedömning av vargpopulationens storlek som bygger på registreringarna i TASSU, DNA-analyserna och de GPS-märkta vargarnas rörelser. Bedömningen beskriver läget under mars månad eftersom det mest täckande materialet för att bedöma storleken fås vintertid, och unga individers vandring från födelsestrakten ännu inte har någon större inverkan. I mars representerar vargstammen i allmänhet situationen efter jaktsäsongen då den är som minst.

På sommaren är antalet påtagligt större än i mars eftersom valparna föds i april-maj. En övergripande bild av antalet födda kullar fås först följande vinter utifrån spårobservationerna och det övriga materialet. I samband med bedömningen tar Naturresursinstitutet också fram en prognos om vargstammens utveckling som beskriver årstidsvariationen ett år framåt.

Naturresursinstitutets vetenskapliga forskning grundar sig på internationella referensmetoder. Institutet har också låtit utföra en internationell vetenskaplig evaluering³⁴ som gäller en modell för att uppskatta stammens storlek. Utifrån evalueringsresultaten har institutet utvecklat systemet i form av ett forskningsprojekt. Det är viktigt att uppskattningen

34 Andrén H., Mönkkönen M. & Ovaskainen O. An evaluation of the scientific quality of Finnish wolf population monitoring. På adressen: https://www.luke.fi/wp-content/uploads/2016/10/Wolf_report_final_version.pdf Hänvisats 14.10.2019.

baserar sig på en stark vetenskaplig modell. En beskrivning av modellen får fritt laddas ner på nätet³⁵.

Prognosmodell

Det sker förändringar i vargstammens storlek och struktur under året. Stammen växer på våren när valparna föds, men börjar genast på försommaren minska bland annat på grund av naturlig dödlighet. Förra årets valpar lämnar på våren sina flockar och hemtrakter och kan därefter vandra runt i hela landet och söka efter tikar och ett lämpligt revir. Sannolikt hittar de dock nya revir nära existerande revirområden. Antalet par ökar mot hösten och antalet enskilda vargar minskar.

Vargpopulationen kan förändras betydligt under året, varför Naturresursinstitutet har utvecklat en prognosmodell för att bedöma variationer i stammens storlek och struktur.

Prognosmodellen utgår från vargens biologi och en datorsimulation som beskriver parens framgångsrika förökning, flockarnas och enskilda vargars rörelser, och variationerna i dödligheten efter bedömningen i mars. Datorsimulationen har tagits fram utifrån finländsk och internationell forskningsinformation och materialet om GPS-vargar. Variationerna i valpproduktionen bygger på materialet om GPS-vargar insamlat i Finland och Sverige. Dödlighetsuppskattningarna bygger på internationella undersökningar, materialet om GPS-vargar och informationen om tidigare variationer i vargstammen i Finland. Informationen om när vargar lämnar sina flockar, hur fort de rör sig och hur stora revir de i genomsnitt har bygger på det inhemska materialet om GPS-vargar.

Enligt modellen kan vargstammen vara ca 50 procent större jämfört med mars månad året innan. Tillväxten är i huvudsak resultat av valpar som föddes på våren, men beror också på den relativa andelen vandrare av hela vargstammen. Modellen beskriver en situation där omfattningen av levnadsmiljön inte är en faktor som begränsar vargstammen.

Projektet Life BorealWOLF bidrar till att utveckla bedömningen av stammens storlek metodologiskt samt att utbilda frivilliga observatörer och utvidga nätverket.

35 Kojola I., Heikkinen S., Holmala K. 2018: Balancing costs and confidence: volunteer-provided point observations, GPS telemetry and the genetic monitoring of Finland's wolves. *Mammal Research* 2018, 63, Issue 4. pp 415–423. På adressen: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13364-018-0379-8>. Hänvisats 14.10.2019.

2.3.2 Forskning som gäller vargar, människor och samhället

ÅTGÄRDER:

Jord- och skogsbruksministeriet beställer vart annat år en aktuell översikt över samhällsvetenskaplig och ekonomisk vetenskaplig litteratur som beskriver utmaningarna mellan vargen och människorna. Översiktens resultat behandlas i intressegruppernas workshoppar där deltagarna identifierar centrala samhällsliga och sociala informationsbehov och forskningsteman som hänför sig till vargkonflikter. Möjligheterna att använda resultaten vid förvaltningen av Finlands vargstam analyseras.

Naturresursinstitutet fortsätter forskningen och medverkar i tvärvetenskaplig forskning kring vargen och dess sociala dimension tillsammans med andra forskningsinstitut och universitet både i hemlandet och särskilt i de andra nordiska länderna.

Naturresursinstitutet främjar populariseringen av och tillgången till forskningsresultaten särskilt genom elektroniska kanaler.

Tvärvetenskaplig forskning kring stora rovdjur och vargar har ökat betydligt under de senaste åren. Publikationer har getts ut i olika länder i Europa samt i USA. De publikationer som hjälper att förstå konflikterna med stora rovdjur och vargar hamnar dock i skuggområden. De har inte heller utnyttjats tillräckligt inom viltförvaltningen. Därför behöver man samla ihop det sammanställda materialet på ett så täckande sätt som möjligt.

Projektet Life BorealWOLF stödjer och genomför tvärvetenskaplig forskning kring varg.

2.4 Att utveckla dialogen mellan administrationen, forskningen och intressegrupperna

ÅTGÄRDER:

Jord- och skogsbruksministeriet, Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet och de centrala intressegrupperna ordnar tillsammans med de regionala viltvårdsråden gemensamma tematiska vargforum med olika arrangörer.

Ministeriet ordnar tillsammans med de regionala viltvårdsråden workshoppar över landskapsgränserna. Vid behov kan workshopparna ha externa kommunikationsexperter som ledare.

De regionala viltvårdsråden håller årligen ett möte för intressegrupper med fokus på stora rovdjur. Till mötet inkallas också företrädare för revirsarbetsgrupperna.

Naturresursinstitutet fortsätter att i samband med stamuppskattningen publicera en sammanfattning av uppgifterna i TASSU-systemet och av det övriga materialet som stamuppskattningen grundar sig på. Naturresursinstitutet och viltcentralen tar hand om responsen till rovdjurskontaktpersonerna.

Finlands viltcentral stödjer och utvecklar revirsarbetsgruppernas verksamhet.

Tillit och information

Ett centralt mål i förvaltningsplanen är att skapa tillit mellan de olika aktörerna inom förvaltningen av vargstammen. Bristen på tillit syns i att aktörerna är osäkra på varandras kunskaper, motiv och handlingar. En öppen dialog och konkreta handlingar för ett gemensamt syfte är hörnstenar för att bygga upp tillit.

Enligt den undersökning³⁶ som Taloustutkimus år 2018 utförde på uppdrag av Finlands viltcentral litar allt fler finländare på forskare när det gäller bedömning av storleken av rovdjursstammar. Antalet personer som är osäkra eller inte av samma åsikt har minskat.

Det har rått en ställvis stark misstro bland vissa jägare och lokala aktörer mot viltförvaltningens goda vilja och syfte i fråga om hanteringen av vargfrågor. Även Naturresursinstitutets forskares syften och metoder har kritiserats.

36 Finlands viltcentral. 2018. Finländarna mycket positivt inställda till jakt. 31.5.2018. <https://riista.fi/sv/finlandarna-mycket-positivt-installda-till-jakt/?shared=email&msg=fail>. Hänvisats 14.10.2019.

Till en del beror bristen på förtroende på gamla arbetsätt eller rutiner som inte längre tillämpas. Det handlar om skepticism med rötter långt tillbaka i tiden. Samtidigt finns det en osäkerhet om vad som kommer att hända i framtiden. Man tror att vargar kommer att orsaka någonting som förvaltningen inte vill eller kan ingripa i. Skeptiska argument och andra allmänna påståenden skapar också misstro.

På vissa håll upprätthåller man misstro också med flit. Oftast är det en liten, men högljudd grupp som gör sig skyldig till det här. Vanligen vill dessa personer bara minnas gamla händelser och påminna aktörerna om deras fel utan att ge de kritiserade personerna tillfälle att visa att de är värda att lita på. Syftet med att medvetet upprätthålla misstro är att öka osäkerheten och ifrågasätta aktörernas legitimitet och den kunskap som ligger till underlag för besluten. Därigenom vill man indirekt påverka besluten genom att utmana etablerade maktförhållanden (informationskällor i fråga om beslut) och genom att försöka ändra regler och kriterier (till exempel trovärdighet) som man använder för att bedöma kunskapsunderlaget för besluten. Därför ska man öppna upp de bakomliggande orsakerna för att kunna förbättra tilliten i fortsättningen.

Man ska också aktivt arbeta för att göra informationen tillgänglig och att den är lätt att hitta. I vidaste bemärkelse innebär öppen information att alla aktörer och medborgare så fort som möjligt har så öppen tillgång som möjligt till materialen och forskningsresultaten.

Tilliten kan bygga till exempel på tron på informationens riktighet och att informationen används för rätt ändamål. Den förra syftar till forskningsmetoderna och den senare till politiken. Tron på informationens riktighet kan ökas genom öppenhet. Detta betyder att forskningsinformationen om varg finns tillgänglig för alla intresserade aktörer. Man ska också aktivt satsa på informationens tillgänglighet och att den är enkel att hitta. I bästa fall innebär öppen information att alla aktörer och människor får tillgång till materialen och forskningsresultaten så fort och öppet som möjligt.

Informationen om materialinsamlingen, analysen, faserna och betydelsen av forskningsresultaten vid forskningen om vargstammen i Finland görs i begriplig form tillgänglig för människor och kommunikationen kring den främjas. Människornas observationer som gäller uppföljningen av stammen kan ses på riistahavainnot.fi. Informationen om att dessa uppgifter finns tillgängliga, ökas.

De som bor i vargrevir har en nyckelroll när det gäller att samla in information om vargar. Samtidigt har de också det största behovet av information om vargstammen i området. På lokal nivå kan man använda informationen till exempel för att förebygga skador. Informationen är särskilt viktig för rovdjursforskningen och viltförvaltningen. Den skapar en grund för en lokal och nationell bedömning av vargstammens storlek, förebyggande åtgärder samt för stamvårdande och skadebaserade dispenser.

Öppen information om uppföljningen

Med tanke på TASSU-systemets funktion är det viktigt att observationerna i vargrevirområdena rapporteras till rovdjurskontaktpersonerna och registreras i systemet. Människor måste få information om systemet och om vikten av att rapportera om observationerna. I praktiken ska kommunerna, jaktvårdsföreningarna, de lokala medierna samt olika föreningar alltså regelbundet informera om nätverket av rovdjurskontaktpersoner. Naturresursinstitutet svarar för systemets tekniska funktion och Finlands viltcentral, jaktvårdsföreningarna samt de rovdjurskontaktpersoner som registrerar observationer i systemet svarar för att nätverket fungerar.

Det är känt att aktiviteten att rapportera och registrera observationer varierar av olika orsaker mellan olika områden. Som orsak till detta har man angett till exempel att rovdjurskontaktpersonerna tycker att registreringen inte har någon inverkan på stamuppskattningen. Naturresursinstitutet ger årligen ut en täckande rapport som innehåller det material som bedömningen av populationen bygger på. Informationen finns tillgänglig för alla på internet. Då kan man på lokal nivå se vad de egna vargobservationerna betyder när det gäller bedömningen av stammens storlek.

Motivationen att registrera observationer ska förbättras genom att utveckla bland annat responsen om rovdjurskontaktpersonernas verksamhet och vikten av observationerna. Respons är en grundsten för att viltberäkningar, som grundar sig på frivilligarbete, fungerar. Responsen ökar motivationen och samarbetet samt hjälper till att utveckla forskningsmetoderna.

I fortsättningen ska Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet fortfarande ordna ett utvecklings- och diskussionsmöte för rovdjurskontaktpersonerna per viltcentralområde. Finlands viltcentral och Naturresursinstitutet ska med beaktande av institutets personalresurser närmare avtala om sättet att få Naturresursinstitutets representant på plats till exempel med tre års mellanrum. I fråga om mellanåren ska Naturresursinstitutet ta fram mångsidigare responsmaterial som kan användas på mötena. På mötet presenteras bedömningarna om storleken av områdets rovdjursstammar, de registrerade observationerna per jaktvårdsförening, utbildas rovdjurskontaktpersoner och diskuteras möjligheterna att utveckla verksamheten.

Förtroendet för forskningen kring stora rovdjur ska förbättras genom att utveckla informationen, till exempel om GPS-märkningen av vargar, med beaktande av de olika målgrupperna. Vidare ska det användas så effektiva och mångsidiga kommunikationskanaler som möjligt. För tillfället informerar Naturresursinstitutet om GPS-märkningen i hela landet och direkt den jaktvårdsförening inom vars område märkningen har gjorts. Vidare informerar institutet de centrala myndigheterna om arbetets start och resultat. Naturresursinstitutet

och Finlands viltcentral utreder metoder för att kunna meddela om GPS-märkningarna till närområdets invånare på ett effektivare sätt. Om GPS-märkningen informeras inte i förväg andra än de myndigheter som nämns i tillståndsvillkoren. Detta i syfte att kunna utföra arbetet tryggt och utan störningar.

Möten på landskapsnivå och i hela landet

I samband med uppdateringen av förvaltningsplanen ordnades våren 2019 sju ledda workshoppar över landskapsgränserna. Deltagarna diskuterade väldigt uppbyggande och respektfullt i workshopparna.

De här breda mötena har varit till nytta inte enbart när det gäller att dela information uppifrån ner utan också från landskapen och intressegrupperna till förvaltningen. I möten deltog också en kommunikationsexpert vars insats var till särskild nytta.

Denna ledda gemensamma diskussion i landskapen, det vill säga för flera landskap och för hela landet gemensamma möten mellan centrala intressegrupper och medier ska fortsätta regelbundet. Vargforumet som Finlands Jägarförbund och jord- och skogsbruksministeriet ordnade 2017 kan fungera som ett format för de landsomfattande mötena. År 2018 ordnades mötet av Finlands viltcentral. I fortsättningen kan de olika intressegrupperna stå som värdar turvis.

Finlands viltcentral ordnar årligen ett gemensamt möte om det rådande läget och särskilda frågor kring stamförvaltningen i vargrevirområdet eller -områdena. I mötet deltar representanter för jaktvårdsföreningen, intressegrupperna på revirnivå, kommunen, samarbetsgruppen för revirområdet och den regionala viltcentralen. Naturresursinstitutet bistår Finlands viltcentral i denna verksamhet och producerar material till dessa möten. Naturresursinstitutets företrädare deltar i mötena alltid när de ordnas i samband med viltkoncernens andra evenemang som är avsedda för en bred målgrupp.

Förutom viltförvaltningen dryftas rovdjursfrågorna av regionala frivilliga rovdjursdelegationer som i regel arbetar under landskapsförbunden. Till delegationerna hör företrädare för olika intressegrupper. Målet är att behandla frågor som rör stora rovdjur och hanteringen av djuren. Ytterligare vill delegationerna försöka minska konflikter kring stora rovdjur. Delegationerna har en viktig roll i att sprida vidare forskningsinformation till olika intressegrupper. Delegationerna kan också ta initiativ till rovdjursfrågor på landskapsnivå.

Tills vidare finns det åtta rovdjursdelegationer i Finland: i Södra Karelen, Kajanaland, Mellersta Finland, Norra Karelen, Norra Savolax, det svenskspråkiga området i Österbotten, Satakunta och i Egentliga Finland. Utöver dessa har det inrättats en delegation för

renskötselområdet. I Nyland samt i Södra och Norra Tavastland finns rovdjursforum som förutom hjortdjursfrågor behandlar rovdjursfrågor.

Projektet Life BorealWOLF ska förbättra dialogen mellan de olika parterna.

2.4.1 Att bidra till och utveckla revirsarbetsgruppernas verksamhet

ÅTGÄRDER:

Finlands viltcentral stödjer lokala aktörer i att inrätta arbetsgrupper i nya områden med vargrevir.

Finlands viltcentral bidrar till arbetsgruppernas verksamhet genom att ta fram aktuell varginformation och mötesmaterial.

Finlands viltcentral ordnar årligen gemensamma utvecklingsmöten för revirsarbetsgrupperna.

En företrädare för de regionala viltvårdsråden eller Finlands viltcentral deltar årligen i revirsarbetsgruppernas möten.

Företrädare för revirsarbetsgrupperna kallas årligen till viltförvaltningens sammankomster för intressegrupper på landskapsnivå och över landskapsgränserna.

Finlands viltcentral utreder möjligheten att ekonomiskt stödja arbetsgruppernas åtgärder till exempel genom att betala arbetsgruppernas sammankallare/sekreterare ett arvode.

Revirsarbetsgrupperna informerar lokala invånare om vargens biologi och vargläget i området, ger utlåtanden till lokala aktörer och administrationen, arbetar för att förebygga skador och bidrar till att ta fram varginformation för forskningen.

Aktörerna inom viltförvaltningen tydligare gör revirsarbetsgruppernas roll i förvaltningen av vargstammen.

Enligt ett förslag i den tidigare förvaltningsplanen ska det inrättas regionala revirsarbetsgrupper. Detta i syfte att företrädare för de olika intressegrupperna ska kunna diskutera vargfrågor och planera åtgärder och lösningar för att avhjälpa problematiska situationer. Efter år 2015 har det inrättats sammanlagt 27 grupper i olika delar av landet (situationen vid det här laget). Vissa arbetsgrupper är verksamma i ett område, vissa i flera områden med vargrevir. De regionala viltvårdsråden, Finlands viltcentral och jaktvårdsföreningarna har samlat ihop arbetsgrupperna. Till skillnad från förvaltningsplanens

projektbeskrivning har det dock inte anställts några samordnare, utan verksamheten har styrts av Finlands viltcentral med jord- och skogsbruksministeriets projektfinansiering.

I arbetsgrupperna sitter en företrädare för varje intressegrupp, vilka är till exempel jaktvårdsföreningar, kommuner, lokala jaktsällskap, naturskyddsföreningar och lantbrukare med produktionsdjursgårdar. Regionvis sitter i grupperna också representanter för polisen, Forststyrelsen och Gränsbevakningsväsendet samt medlemmar från olika lokal-föreningar. När man inrättar en grupp eller ändrar sammansättningen ska man se till att medlemmarna så brett som möjligt representerar reviområdenas invånare. Även en företrädare för Finlands viltcentral har deltagit i vissa gruppmöten till exempel i egenskap av sammankallare. Detta har förbättrat samarbetet mellan arbetsgruppen och viltförvaltningen. I fortsättningen ska en företrädare för viltförvaltningen årligen delta i alla arbetsgruppsmöten.

Revisarsamarbetet har hjälpt lokala invånare att uppfatta vargrelaterade frågor på ett bättre sätt. Vidare har man försökt bygga upp tilliten mellan aktörerna och minska konflikter. Samarbetsgruppernas uppgift är att skapa en bild av vargläget i området, planera förebyggande åtgärder och ta fram lägesöversikter över dispenser om grupperna så vill. Grupperna kan också behandla regionala särfrågor. Grupperna erbjuder mötesmaterial fyra gånger om året enligt årsklockan. Vanligen har grupperna sammanträtt 2–3 gånger om året. Arbetsgruppernas mötesprotokoll publiceras på [internet](#)³⁷. Finlands viltcentral utarbetar årligen en rapport om gruppernas ställningstaganden och förmedlar gruppernas synpunkter och förslag till förvaltningen.

Finlands viltcentral bidrar till arbetsgruppernas verksamhet genom att ta fram aktuell varginformation och mötesmaterial. En del av arbetsgruppsmedlemmarna har fört fram kritiska åsikter om att styrningen har lett till att riktlinjerna och de ärenden som grupperna behandlar är alltför förutfattade. Viltförvaltningen ser dock att föredragningslistor är ett viktigt sätt att skapa en ram för revisarsamarbetet. Med listorna vill man se till att alla grupper har förutsättningar att arbeta på ett meningsfullt sätt och behandla aktuella frågor. Arbetsgrupperna får fritt välja vilka material de använder i sin verksamhet. Finlands viltcentral stödjer även i fortsättningen arbetsgruppernas verksamhet genom att producera aktuellt material och bilda en länk mellan de lokala aktörerna och viltförvaltningen och -forskningen. Viltcentralen leder också arbetet med att inrätta arbetsgrupper i nya områden med vargrevir. Efter reformen av jaktvårdsföreningarnas statsbidragssystem ger arbetsgrupperna Finlands viltcentral årligen uppgifter om verksamheten för att centralen kan betala revisarsamarbetsbaserade bidrag till föreningarna.

---

37 Gruppernas mötesmemorandum: <https://riista.fi/sv/vilthushallning/viltstammarna/verkstallande-av-forvaltningsplanerna/vargreviomradenas-samarbetsgrupper/>. Hänvisats 14.10.2019.

Enligt resultaten från workshopparna på landskapsnivå är det viktigt att arbetsgrupperna utbyter information och samarbetar. Viltförvaltningen ska också i framtiden bidra till dialogen och kontakten mellan arbetsgrupperna och med de olika intressegrupperna. Erfarenheter och fungerande koncept som grupperna utarbetat på de gemensamma mötena kan förmedlas vidare. Företrädare för samarbetsgrupperna kallas därtill vid behov till möten på landskapsnivå.

Tidigare har revirsarbetet baserat sig enbart på medlemmarnas frivilliga arbetsinsatser. Från och med 2019 får grupperna stöd via jaktvårdsföreningarnas statsbidrag som beroende på region och förening täcker närmast utgifterna för grundläggande verksamhet, det vill säga mötesutgifterna. Förutom detta behövs det ekonomiska resurser som direkt anvisas för åtgärder och objekt som arbetsgrupperna beslutar om. Arbetsgruppernas webbenkät gav ett förslag som går ut på att varje revirarbetsgrupp får en kontaktperson som sköter verksamheten inom reviret och som samtidigt också informerar arbetsgruppen om områdets händelser. Kontaktpersonen ska betalas arvode enligt arbetsmängden och resekostnaderna, med vikt på antalet vargrevir inom verksamhetsområdet. Kontaktpersonen sköter också informationen till invånarna, pressen och myndigheterna. Finlands viltcentral utreder möjligheten att bygga upp ett sådant arvodessystem.

Viltförvaltningen ska se till att revirsarbetets mål är tydliga för såväl arbetsgrupperna som revirrområdets invånare. Vissa grupper har upplevt att deras verksamhet inte har någon effekt. Arbetsgruppernas mål ska göras tydligare så att grupperna är erkända och kända, effektgivande och uppskattade aktörer inom förvaltningen av vargstammen. Om arbetsgruppernas verksamhet informeras regelbundet till exempel i landskapstidningar och på gruppernas webbplats. En erkänd expertstatus kräver en aktiv roll av arbetsgrupperna.

De viktigaste målen för revirsarbetet handlar fortfarande om att förmedla information till lokala invånare om vargen och stamförvaltningen. Till detta hör bland annat information om observationssystemet, vilket bidrar till den vetenskapliga bedömningen av populationen. Revirsarbetsgrupperna och rovdjurskontaktpersonerna ska informera mera om hur viktigt det är att städa upp åtelplatser och hantera animaliskt avfall på ett rätt sätt. Åtelplatserna och de problem som de medför (vargar söker sig nära bosättning och blir oskygga) lyftes upprepade gånger fram i arbetsgruppernas ställningstaganden och i svaren på webbenkäten. Arbetsgrupperna ska erbjudas hjälp när det gäller kommunikation till exempel genom färdiga mallar för meddelanden och lämpliga plattformar för att förmedla budskapet.

Projektet Life BorealWOLF stödjer utvecklingen av revirsarbetsgruppernas verksamhet.

2.4.2 Att utveckla kommunikationen

ÅTGÄRD:

Jord- och skogsbruksministeriet samordnar planen för den offentliga viltvårdskoncernens gemensamma kommunikation om vargar och stora rovdjur. Planen uppdateras årligen. Kommunikationssamarbetet med olika intressegrupper utvecklas.

Jord- och skogsbruksministeriet ska tillsammans med viltförvaltningen och -forskningen och de centrala intressegrupperna genom kommunikation svara på utmaningarna som i synnerhet gäller diskussioner i sociala medier. Sådana är spridning av desinformation och vilseledande information till exempel om vargforskningen och en ställvis mycket osaklig diskussion om personer som arbetar med vargrelaterade frågor.

Att utveckla kommunikationen är viktigt när det gäller att öka informationen och tilliten mellan olika aktörer. I arbetet med att uppdatera förvaltningsplanen för varg har man flera gånger framhåvt att man kan svara på utmaningen som gäller tillit och förmedling av information, genom att utveckla och samordna kommunikationen kring vargar samt kommunikationssamarbetet. Kommunikation innebär att informationen är öppen, att man delar information, samverkar och förankrar visionen och strategin. Kommunikation spelar också en viktig roll i att genomföra förvaltningsplanens åtgärder. Genom en lyckad kommunikation ger åtgärderna större effekt.

De organisationer som hör till den offentliga viltvårdskoncernen³⁸ har redan intensifierat samarbetet och hållit regelbundet möten med varg som tema. Inom viltvårdskoncernen axlas ansvaret för varginformationen av jord- och skogsbruksministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands viltcentral och Forststyrelsen. Polisen informerar också om vargfrågor till den del det gäller polisens tjänsteuppgifter. Informatörerna i viltvårdskoncernens kommunikationsgrupp har också tagit fram en för förvaltningsområdet gemensam kommunikationsplan kring vargfrågor samt en årsklocka. Ett av målen för kommunikationsplanen är att inom förvaltningsområdet tydligare göra rollerna och ansvarsfördelningen inom kommunikationen. Kommunikationsgruppen sammankallas av jord- och skogsbruksministeriet.

Viltvårdskoncernens informatörer har också tagit fram en årsklocka med tidpunkter som är viktiga för kommunikationen. Tidpunkterna hänger samman med hur vissa saker upprepas i vargpopulationen årligen och hur vargen den vägen visar sig för människor. Detta

³⁸ Till koncernen hör jord- och skogsbruksministeriet, Finlands viltcentral och jaktvårdsföreningarna, Naturresursinstitutet, Forststyrelsen och Livsmedelsverket.

kan man också se i medierna: på sommaren lyfts fram husdjurskador, på hösten när jakt-säsongen börjar skador på hundar. Det centrala målet för kommunikationssamarbetet samt årsklockan är proaktiv information om årligen upprepade vargrelaterade frågor. På detta sätt kan man inverka till exempel på förebyggandet av skador.

Att utveckla kommunikationssamarbetet och dialogen mellan viltvårdskoncernen och de olika intressegrupperna

Bild 4. En beskrivning av utvecklingen av kommunikationssamarbetet och hur varginformationen når målgrupperna.

I förvaltningsplanen och viltvårdskoncernens kommunikationsplan understryks utveckling av samarbetet med olika intressegrupper. Målet är att förbättra kommunikationen mellan myndigheterna och intressegrupperna samt att genom detta samarbete utveckla kommunikationens effekter på nationell, internationell och lokal nivå.

Centrala intresse- och arbetsgrupper är till exempel jaktvårdsföreningar, arbetsgrupper för reviområden, rovdjurskontaktpersoner, natur- och jaktorganisationer, företrädare för lantbruket, byaföreningar och särskilt människor som lever i områden med

vargrevir. Man siktar till att skapa koncept för en gemensam vargkommunikation som når allt fler människor och har bättre effekt. Ett särskilt mål är att utveckla dialogen mellan förvaltningen, intressegrupperna och lokalbefolkningen. I praktiken kan detta innebära kommunikationsmaterial som tas fram tillsammans, rådgivning i frågor som gäller kommunikation och växelverkan, informationsutbyte, gemensamma utbildningar samt djupare samarbete med hjälp av olika workshoppar.

Förvaltningen av vargstammen i Finland omfattar också internationellt samarbete med till exempel Norge, Sverige och EU. Kommunikationen kring detta utvecklas vidare genom information om det internationella samarbetet och om möjligt om förvaltningen av vargstammar i andra länder.

Kommunikationskanaler och -material

I kommunikationsgruppen för viltvårdskoncernen och i samband med uppdateringen av förvaltningsplanen har det lyfts fram behovet av mångsidigt informations- och kommunikationsmaterial om vargen. Ett av målen för viltvårdskoncernens kommunikationssamarbete och kommunikationsplan är att samordna och utveckla produktion och distribution av sådant material.

Kommunikationen har en viktig roll när det gäller arbetet med att öka toleransen mot varg och därigenom skapa en grund för acceptansen för varg samt människans och vargens samexistens. Det finns också ett behov av att presentera vargen som ett djur och en art. Det behövs också mer information som berättar om vargen som en del av ekosystemet och den finska naturen. Kring detta tema kan man bygga upp till exempel en kommunikationskampanj.

Det behövs korta infoinslag som till exempel lokala invånare, skolor, rovdjurskontaktpersoner eller revirsarbetsgrupperna kan använda och dela vidare.

På webbplatser för myndigheter och viltförvaltningens övriga organisationer finns också information om vargen: suurpedot.fi och riistahavainnot.fi (Naturresursinstitutet). Att informera om forskningen och stamuppföljningen är ett viktigt område i fråga om kommunikationen kring vargar. Satsningar har gjorts på popularisering av forskningen samt på att ge ut information på olika sätt via olika kommunikationskanaler, ett exempel på detta är Naturresursinstitutets prognosmodell. Det har producerats en video som visar modellen och hur den beskriver vargstammens utveckling. Man kommer att satsa på dessa områden även i fortsättningen.

På intressegruppsmötena med de regionala viltvårdsråden diskuterades var informationen finns och hur man kan hitta den. Effekterna av varginformationen förbättras genom att

kartlägga målgrupper, utreda behovet av kommunikation och information på lokal nivå samt genom att ta fram lösningar för att dela information. Tillgången till varginformationen ska också utvecklas genom kartläggning av kommunikationskanaler som når målgrupperna bäst. Webbkommunikationen utvecklas så att viltförvaltningens information är enkel att hitta. Ett exempel på riktad information är årliga nyhetsbrev som innehåller såväl nationella som internationella nyheter och infoinslag om vargar.

Även användningen av nya kommunikationskanaler på webben har lyfts fram. Målet är att utveckla varginformationen och dialogen mellan olika aktörer genom att använda kommunikationskanaler för virtuella diskussioner. I praktiken kan detta innebära till exempel frågestunder på webben eller deltagande via sociala medier eller videoförbindelser.

Utmaningar i kommunikationen och dialogen

En utmaning som särskilt kommit fram i diskussionerna på sociala medier och även på andra medier är falska nyheter om vargar, felaktiga uppfattningar och tidvis en mycket osaklig diskussion med personliga påhopp. Detta är fortfarande vanligt till exempel mot forskningen och administrationen.

I en viss bemärkelse är vargen ett politiskt djur, vilket ska beaktas i kommunikationen. Ett politiskt djur innebär här att vargen också har att göra med andra bredare sociala och sociologiska frågor såsom till exempel tudelningen mellan landsbygden och staden. Kritiken mot vargar eller vargpolitiken kan vara ett sätt att kritisera EU-politiken och administrationen. Det är inte lätt att svara på dessa utmaningar, men en aktiv kommunikation och interaktion och spridning av fakta hjälper säkert.

På de regionala mötena har det framställts önskemål om en aktivare interaktion mellan administrationen och forskningen. I anknytning till detta ska det utvecklas regionala workshoppar (se kap. 2.4.) och användas elektroniska kommunikationskanaler.

Projektet Life Boreal Wolf ger betydande ytterligare resurser till den vargrelaterade kommunikationen och stödjer flera olika aktörers kommunikationsåtgärder.

2.5 Gränsöverskridande samarbete

ÅTGÄRDER:

Jord- och skogsbruksministeriet utarbetar tillsammans med de svenska och norska myndigheterna som svarar för rovdjursfrågor ett ramavtal om ett regelbundet samarbete och utbyte av information och erfarenheter mellan administrationen och forskningen.

Ministeriet utreder möjligheten att börja använda gemensamma elektroniska system med Sverige och Norge till exempel för att samla in information om de observationer som människor har gjort.

Naturresursinstitutet, Finlands viltcentral och viltforskarna i Skandinavien följer regelbundet upp vargarna och vandrigen till Sverige.

Det ska göras en bedömning av hur naturvårdshandeln lämpar sig för förvaltningen av vargstammen i det sydvästra renskötselområdet om finska vargar inte förflyttar sig till den skandinaviska populationen enligt planerna.

Jord- och skogsbruksministeriet utreder tillsammans med de svenska myndigheterna möjligheten att införa EU:s Platform-koncept i Finland och Sverige.

Jord- och skogsbruksministeriet ökar samarbetet med de ryska viltvårdsmyndigheterna.

2.5.1 Samarbete med de svenska och norska myndigheterna samt forskningen

Finlands och Sveriges renskötselområden råkar ligga på den väg som vargar använder för att vandra mellan populationerna i Finland och ryska Karelen. För att främja den genetiska variationen hos den skandinaviska vargpopulationen är det viktigt att se till att vargar fritt kan vandra mellan populationerna. På våren och sommaren kan unga vargar vandra fritt genom Finlands renskötselområde till Sverige. Under åren 2001-2013 har 19 individer förflyttat sig till Sverige³⁹. Endast några få av dem har nått den skandinaviska populationen eftersom merparten av vargarna dör i det svenska renskötselområdet. På motsvarande sätt vandrar det vargar från den skandinaviska populationen till Finland. Från den skandinaviska populationen har GPS-vargar vandrat till Finland 2003 och på hösten 2015 då en ung hanvarg vandrade via Sverige och Finland till Ryssland. Enligt det än så länge opublicerade materialet hade tre av de 30 vargar som i renskötselområdet fångades med stöd av dispenser sitt ursprung i den skandinaviska populationen.

³⁹ Liberg, O. Föredrag 2014

I den svenska nationella förvaltningsplanen för varg står att när storleken på vargpopulationen i Skandinavien ligger på sin nuvarande nivå (370 individer) behöver populationen få till minst en invandrad reproducerande individ per varggeneration, det vill säga per fem år. Finland ska också se till att minst en individ per fem år flyttar från Finland till Sverige under sommarmånaderna.

De finska, svenska och norska myndigheterna som svarar för rovdjursrelaterade frågor ska ta fram gemensamma riktlinjer för förvaltning av varg (Framework of actions for trans-boundary management of wolves in Fennoscandia). Finland, Sverige och Norge kommer att öka samarbetet enligt dessa riktlinjer. Det svenska naturvårdsverkets anställda har rätt att använda viltskaderegistret och likaså har jord- och skogsbruksministeriets och Finlands viltcentrals anställda rätt att se de svenska myndigheternas databas som innehåller uppgifter om stora rovdjur.

De olika ländernas viltforskning följer upp vargarnas vandring från Finland till Sverige och till Norge samt från Sverige och Norge till Finland. Den nästan fullständiga genkartan över de skandinaviska vargarnas DNA underlättar uppföljningen. Finland levererar kopior på DNA-proverna från levande vargar till Grimsö forskningsstation i Sverige. De svenska forskarna skapar DNA-profiler med hjälp av de spårämnen som används i Sverige. Till följd av detta är det möjligt att snabbare än tidigare identifiera vargar som rör sig i det svenska renskötselområdet. Naturvårdsverket kan också vidta snabbare åtgärder för att säkerställa genflödet mellan Finland och Sverige.

Ytterligare är Finland redo att förhandla om samarbete med de svenska myndigheterna när det gäller att flytta vargar till mellersta Sverige om den genetiska mångfalden hos vargpopulationen i Skandinavien inte kan säkerställas genom vargarnas naturliga vandring. Förflyttningar görs dock inte inom Finlands gränser.

Genom ett projekt kommer man att bedöma hur naturvårdshandeln lämpar sig för förvaltningen av vargstammen i renskötselområdet om förökningen hos de genetiskt viktiga vargarna i den svenska populationen inte uppfyller målen. Utgångspunkten är att samhället ska kunna betala ersättning till de invånare som lider av skador och olägenheter av varg. Då blir det lättare för människor att leva i samma områden med vargar och acceptera vargarnas närvaro.

2.5.2 Samarbete med den ryska viltvårdsmyndigheten

År 2011 undertecknade jord- och skogsbruksministeriet och ministeriet för jordbruk, fiske och jakt i Karelska republiken ett samarbetsprotokoll som gäller samverkan inom jakt och viltförvaltning. I protokollet anges samarbetsformerna som är bland annat utbyte av

information om viltstammarnas utvecklingstrender och antalet fångade viltdjur. I praktiken har myndigheterna dock samarbetat bara sporadiskt.

Vid den finska och ryska gränsen lever regelbundet gemensamma så kallade gränsflockar vars betydelse för den finska vargstammens genetiska mångfald är väsentlig. Den finska vargpopulationens genetiska variation har dock under de senaste åren gått neråt, vilket är orsaken till ett tätare samarbete med viltvårdsmyndigheterna i ryska Karelen.

Inom projektet Life BorealWOLF ska tas fram en handlingsplan om ett intensivare samarbete med de nordiska länderna och om samarbete med Ryssland.

2.6 Stamvårdande åtgärder

2.6.1 Flerartsförvaltning

ÅTGÄRDER:

Man säkerställer jakten efter hjortdjur samt en hållbar förvaltning av stammar av hjortdjur i områden med stora rovdjur med beaktande av de stora rovdjurens inverkan på hjortdjur samt hjortdjurens inverkan på stora rovdjur när man planerar jakt efter hjortdjur och stora rovdjur.

Naturresursinstitutet tar fram information som ska ligga till grund för flerartsförvaltningen, vilket särskilt gäller växelverkan mellan stora rovdjur och klövdjur samt inom artgrupperna och andra faktorer som på ett betydande sätt inverkar på stammarna.

Hjortdjur och vargar

Ett stort antal stora rovdjur inverkar på förvaltningen av hjortdjursbestånden särskilt i områden med vargrevir och i björntäta områden. Björnar dödar älgar speciellt på våren, bytet är ofta kalvar. Vargens predation har en stor inverkan på älgstammen i vargens revir. Vargar jagar i regel kalvar både vinter- och sommartid⁴⁰. Beståndet av vitsvanshjort som ökat påtagligt i antal är viktig föda för vargen i synnerhet i sydvästra Finland. Klimatförändringen gör att det antagligen blir fler områden som är lämpliga för vitsvanshjortar, vilket också kan påverka vargstammen.

40 JSM. 2014. Förvaltningsplan för älgstammen i Finland.

Förutom att stora rovdjur påverkar hjortdjursbestånden, inverkar de särskilt på älgjaktarrangemangen. I områden med vargrevir finns det risk att vargar dödar eller skadar jakthundar, vilket försvårar älgjakten.⁴¹

På samrådsmötena och i enkäten i samband med beredningen av förvaltningsplanen för älgstammen lyftes fram olika åsikter som gäller behovet att beakta stora rovdjurs påverkan vid förvaltningen av älgstammen. Å ena sidan ville man begränsa stammar av stora rovdjur och å andra sidan tyckte man att stora rovdjur reglerar älgstammen tillsammans med jakten. För områden med vargrevir föreslog man större älgstam, men samtidigt motsatte man sig tanken i rädslan för ökade älgskador. Man ville också reglera stammar av stora rovdjur och minska rovdjurens inverkan på älgstammen. Det upplevdes att stora rovdjur försvårar älgjakten eftersom rovdjuren kan orsaka fara och skador och förändra älgarnas beteende och leda till en ojämn älgstam. Samtidigt tyckte man att jakten kan drivas på ett sätt som beaktar inverkan av stora rovdjur. Merparten av dem som svarade på enkäten såg att det inte alls är nödvändigt eller att det bara i viss mån är nödvändigt att vid förvaltningen av älgstammen beakta de stora rovdjurens behov av föda. Rovdjurens påverkan var enligt svarspersonerna lokal eller av mindre betydelse. De som tyckte att stora rovdjur måste tas i beaktande såg de stora rovdjuren som ett naturligt sätt att reglera älgstammen.⁴²

Man behöver beakta rovdjurens inverkan på älgstammen när man sätter upp mål för förvaltningen av stammen, planerar beskattningen och jagar älgar. I rekommendationerna om beskattningen av älgstammen har man också tidigare försökt beakta de stora rovdjurens påverkan genom att ta in information om påverkan i beräkningsmodellen. Ibland har älgstammen dock lokalt minskat jämfört med målet eftersom jaktens sammantagna påverkan inte har beaktats tillräckligt mycket eller dess storlek inte har varit exakt känd. Produktionen av information om stora rovdjur och om påverkan av stora rovdjur som tillämpas i förvaltningen av älgstammen behöver utvecklas.⁴³

En fortsatt älgjakt tryggas även i områden med starka stammar av stora rovdjur. De stora rovdjurens predation är inte en tillräcklig åtgärd för att reglera älgstammen, inte ens i områden med vargrevir där rovdjurens påverkan är stor. Stammar av stora rovdjur varierar också och djuren byter reviområde. Att bevara möjligheten till en hållbar älgjakt i rovdjurstäta områden kan också förbättra den sociala toleransen mot stora rovdjur. En hållbar förvaltning av älgstammen tillgodoser rovdjurens behov av föda.

---

41 JSM. 2014. Förvaltningsplan för älgstammen i Finland.

42 JSM. 2014. Förvaltningsplan för älgstammen i Finland.

43 JSM. 2014. Förvaltningsplan för älgstammen i Finland.

Viltförvaltningens bedömningar om populationen av stora rovdjur samt om djurens kvantitativa och kvalitativa inverkan på älgstammen behöver beaktas vid planeringen av älgstammens beskattning och fokuseringen av jakten.⁴⁴

Projektet Life BorealWOLF förbättrar flerartsförvaltningens kunskapsunderlag och metoder och beaktar samtidigt också de samhälleliga och ekonomiska aspekterna.

2.6.2 Stamvårdande jakt efter varg

ÅTGÄRDER:

En bred arbetsgrupp ska planera ett koncept och sätta upp målen samt grunderna för en stamvårdande jakt efter varg förutsatt att tolkningen av habitatdirektivet ger en möjlighet därtill.

En stamvårdande jakt dimensioneras alltid så att den inte riskerar den minsta livskraftiga populationen eller uppnåendet av vargens gynnsamma skyddsnivå.

Jord- och skogsbruksministeriet lät år 2013 utföra en extern bedömning av den nationella politiken kring stora rovdjur⁴⁵. Resultaten av bedömningen visade att särskilt vargpolitiken har varit misslyckad och att det var nödvändigt att ändra riktning. Olagligt dödande av vargar hade fått vargstammen i Finland att rasa. Olagligheterna hade också ett brett stöd bland befolkningen eftersom det beviljas få dispenser och ansökan är byråkratisk. Ministeriet har tillåtit bara de så kallade skadebaserade dispensererna enligt jaktlagens 41a § 1 mom.

Skadebaserade dispenser grundar sig på artikel 16.1 a–d i habitatdirektivet (92/43/EEG). Att dispensförfarandet var så byråkratiskt och den begränsade tillämpningen grundar sig på EG-domstolens avgörande om jakten på varg i Finland (C-342/05 Europeiska gemenskapernas kommission mot Republiken Finland). Domstolen ansåg att Finland underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artiklarna 12.1 och 16.1 i habitatdirektivet genom att tillåta förebyggande jakt på varg utan att det påvisats att jakten är avsedd att förebygga särskilt betydande skador.

Jakt på björn och lo har i Finland grundat sig på 41a § 3 mom. i jaktlagen som inom viltförvaltningen benämns "stamvårdande jakt". Den grundar sig på artikel 16.1 e i

44 JSM. 2014. Förvaltningsplan för älgstammen i Finland.

45 Pohja-Mykrä M. ja Kurki S. 2014. Kansallisen suurpetopoliitiikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-institutet, Helsingfors universitet.

habitatdirektivet. Till sin karaktär är den mer allmän än styckena a–d, och syftar inte till att trygga någon viss sak.

Under bedömningen av utvecklingen av den nationella politiken kring stora rovdjur blev det klart för jord- och skogsbruksministeriet att hanteringen av vargkonflikten förutsätter ett mer flexibelt förfarande för att tillåta jakt på varg än förfarandet med skadebaserade dispenser. I rekommendationerna i anslutning till bedömningen föreslogs att stamvårdande jakt på varg ska tillåtas revirspecifikt med stöd av 41 a § 3 mom. i jaktlagen.

I samband med beredningen av förvaltningsplanen 2015 konstaterades att det strikta skyddet hade gjort att målen i den tidigare förvaltningsplanen inte hade uppnåtts. Samtidigt som vargstammen minskade hade dessutom kritiken mot de problem som vargarna medför och mot vargarnas närvaro ändå fortsatt och till och med tilltagit på landsbygden. Det här var framför allt en följd av att viltförvaltningen inte kunnat skingra oron hos de människor som bor i vargrevir. Frustrationen hade stärkt tänkesättet om att olagligt dödande av vargar är acceptabelt under vissa omständigheter. Detta kom fram i en bedömning av utvecklingen av politiken kring stora rovdjur som togs fram av Helsingfors universitet samt i vissa undersökningar av Helsingfors universitet och Östra Finlands universitet.

En av åtgärderna i förvaltningsplanen 2015 gällde en så kallad revirspecifik stamvårdande jakt, där en eller två stamvårdande dispenser beviljas för jakt på en ung individ i en livskraftig och stark vargflock. Målet med denna åtgärd var dels att få vargflockar att bete sig normalt utan störningar och dels att skapa en känsla av trygghet för lokala invånare. Ett mål var också att avsevärt minska accepterandet av tjuvskytte.

I enlighet med förvaltningsplanen tillät ministeriet försöket med stamvårdande jakt under åren 2015 och 2016.

Även om den stamvårdande jakten vintern 2015 kan betraktas som lyckad, leder jakten vintern 2016 och den stora andelen alfaindivider som fälldes under den till slutsatsen att hållbarheten hos den stamvårdande jakten inte kunnat säkerställas när den genomfördes på det här sättet.

Problemet uppkom när Finlands viltcentral är tvungen att bevilja dispenser mycket tidigt, redan i början av december, för att dispensererna ska kunna verkställas efter besvärstidens utgång i början av januari och för att jakten ska kunna avslutas före vargens reproduktionstid. I en situation av det här slaget är dispensererna i bruk samtidigt i flera olika revir. Och eftersom jakten och fångsten vintern 2016 visade att det trots målet är svårt att rikta in jakten på en ung individ, kunde varken ministeriet eller viltcentralen i december uppskatta den totala effekten av jakten för vargstammen.

Över Finlands viltcentralers stamvårdande licenser överklagades hos förvaltningsdomstolen. Högsta förvaltningsdomstolen beviljade senare besvärstillstånd. Högsta förvaltningsdomstolen begärde ett förhandsavgörande av Europeiska unionens domstol.

Europeiska unionens domstol gav det slutliga beslutet den 10 oktober 2019, varefter ärendet ännu behandlas av högsta förvaltningsdomstolen. Europeiska unionens domstols förhandsavgörande fastställer att vargen som är strikt skyddad enligt habitatdirektivet får jagas i stamvårdande syfte i enlighet med undantaget i artikel 16.1 e i direktivet. Medlemslandet ska på ett tydligt, precist och motiverat sätt ange det mål som jakten strävar efter. Detta i syfte för att kunna bedöma om det finns något annat tillfredsställande sätt att nå målet. Även målet att minska tjuvjakt och förbättra vargens sociala acceptans är enligt avgörandet ett godtagbart mål.

I avgörandet påpekas dock att målet att minska olagligt dödande eller antydan till att det är svårt att övervaka olagligt dödande är ingen tillräcklig grund. De nationella myndigheterna måste också kunna lägga fram tillräckliga vetenskapliga bevis på att undantaget faktiskt minskar olagligt dödande.

Enligt avgörandet får undantaget inte riskera vargens gynnsamma skyddsstatus eller återställandet av den. Om stammens status inte är gynnsam, får undantaget inte heller försämra denna status. I förhandsavgörandet tas också upp frågan hur en gynnsam skyddsstatus kan fastställas utifrån populationens utbredning. Avgörandet bidrar till förvaltningsplanens syn på att Finlands vargstam kan betraktas som en del av den så kallade gränsöverskridande fennoskandinaviska vargstammen.

Enligt avgörandet kan en gynnsam skyddsstatus ses som en gränsöverskridande fråga mellan EU-länderna eftersom det inte är säkert att länderna utanför EU har åtagit sig att följa samma regler som EU-länderna.

En stamvårdande jakt ska också enligt avgörandet vara begränsad och selektiv.

3 Särskilda frågor som gäller förvaltning av vargstammen

3.1 Förvaltning av vargstammen i renskötseområdet

ÅTGÄRDER:

I renskötseområdet begränsas vargstammens storlek i syfte att förebygga mycket betydande skador.

Renbeteslagsföreningen uppmanar alla renbeteslag att ladda ner applikationen Pesä som renbeteslagen kan använda för att rapportera in skador av stora rovdjur på renar. Applikationen gör det också snabbare och effektivare att överföra informationen om skadorna till myndigheter.

Renskötseln är en mycket viktig näring i renskötseområdet. Vargar orsakar stora skador på renskötseln och därför begränsas uppkomsten och tillväxten av vargstammen i renskötseområdet i Finland och Skandinavien. I Finland beviljas skadebaserade dispenser för renskötseområdet för att förebygga ovanligt stora skador. Även om vargstammen på så sätt begränsas, är skadorna fortfarande stora inom renskötseln.

I samband med uppdateringen av förvaltningsplanen lyftes fram behovet att snabbt och effektivt ingripa mot vargar som orsakar ovanligt stor skada. Vidare önskades det att metoderna för stamuppföljningen ska utvecklas. Enligt deltagarna hjälper tekniska applikationer också att förebygga renskadorna och producera mer täckande information om rovdjursdödade renar.

För tillfället är uppföljningen av vargstammen i renskötseområdet inte täckande. För att förbättra bedömningen av vargstammens storlek ska de olika aktörerna aktiveras att rapportera in observationer, nätverket av rovdjurskontaktpersoner kompletteras samt den

insamlade informationen spridas effektivt. På så sätt förbättrar man stamuppföljningen och främjar förebyggandet av skador på renskötseln.

Forststyrelsen följer upp läget med stora rovdjur i renskötselområdet.

Enligt utvärderingen av rovdjurspolitiken⁴⁶ råder det misstro mellan de olika aktörerna när det gäller renskador som orsakats av rovdjur och ersättningar som betalas för skadorna. För att bygga upp förtroende är det viktigt att man fortsätter att utveckla enhetliga och effektiva metoder för att undersöka terrängen vid skadefall. I samband med detta arbete har jord- och skogsbruksministeriet och Livsmedelsverket utvecklat en mobilapplikation, PeSä, för rapportering av skador på renar direkt till myndighetssystemet. Detta håller informationen om skador uppdaterad och möjliggör kontroller av renskador i terrängen.

Trots att skador på ren kan minskas genom förebyggande åtgärder och ersättningssystemet för skador förbättras, konstaterade man i en workshop som rörde förvaltningen av vargstammen i renskötselområdet nästan enhälligt att man inte kan låta vargstammen i området växa utan att skador på renskötseln växer från den redan nu höga nivån. Således ansågs det vara ett uteslutet alternativ att ha en reproducerande vargstam i renskötselområdet.

3.2 Skogsren

ÅTGÄRDER:

Naturresursinstitutet tar fram information om jakttrycket på skogsren.

När det gäller att bevilja dispens för jakt på stora rovdjur, särskilt björn och lodjur, beaktar man skogsrenstammens situation i synnerhet i de utbredningsområden där det också finns en vargflock.

Om den stamvårdande jakten på varg sker enligt denna förvaltningsplan, tar man också hänsyn till tryggheten av skogsrenstammen när man planerar jakten.

Underarten till skogsren (Rangifer tarandus fennicus) som hör till våra naturliga arter förekommer förutom hos oss bara i nordvästra Ryssland. I Finland blev skogsrenen utdöd på 1910-talet. På 1950-talet började det dock komma skogsrenar från öst som etablerade sig i

⁴⁶ Pohja-Mykrä, M. & Kurki, S. 2014. Kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarviointi. Raportteja 114, Ruralia-institutet, Helsingfors universitet.

Elimyssaloområdet i Kuhmo. Skogsrenar finns i dag i regel i två områden, i Kajanaland och Suomenselkä. Enligt den färskaste bedömningen finns det 720 individer i Kajanaland (beräkningen 2019). Till stammen i Suomenselkä som uppstod till följd av återetablerande utplanteringar på 1980-talet hör 1 450 individer (2018). En liten population lever också i området Etseri-Soini-Karstula. Enligt bedömningen 2013-2014 finns det högst 2 400 skogsrenar i Ryssland. I hela världen uppgår antalet till ungefär 4 000–4 500 individer.

I de båda huvudsakliga utbredningsområdena i Finland finns det också etablerade vargrevir. Vargens predation är en betydande faktor som begränsar tillväxten av skogsrenstammen. Särskilt antalet vargar och skogsrenarnas kalvproduktion har ett starkt negativt samband⁴⁷. Det har också kommit fram att den största dödsorsaken för GPS-vajor är varg. Andelen är lika stor (35-38 %) som den övriga kända dödligheten. Detta talar för att vargstammen ska begränsas i skogsrenområdena om delstammarna av skogsren rasar och rovdjurstammarna blir större än i dag. Även den gällande förvaltningsplanen för skogsrenstammen i Finland (2007) stödjer en sådan åtgärdsstrategi särskilt när det gäller att stoppa nedgången i stammen i Kajanaland⁴⁸. Nedgången i populationen i Kajanaland har tills vidare stannat (2013-2014).

I Finland har man samlat in information om vargarnas jakt på skogsrenar och älgar genom att följa upp GPS-vargar⁴⁹. På basis av dessa vinteruppföljningar kunde en varg döda 5–11 skogsrenar per år, men kalkylen är mycket osäker eftersom variationerna är väldigt stora under sommarmånaderna. Vargen dödar uppskattningsvis 14–18 älgar per år och på basis av vargflockarna och storleken på reviområdena kan man uppskatta att en flock dödar 70–80 älgar per år. Denna kalkyl grundar sig dock på att i området inte finns andra jaktbara klövdjur.

Vid förvaltningen av både skogsrenen och älgen ska man beakta vargflockens predation. I Sverige har jägarna fällt betydligt färre älgar i områden där det finns vargrevir. I mindre vargrevir har jägarnas byte till och med minskat till hälften när målet har varit att bevara älgstammens täthet på dagens nivå⁵⁰. Förvaltningen av älg-, varg- och skogsrenstammar är dock mycket utmanande eftersom växelverkan mellan dessa arter är varierande. När älgstammen är stor ser det ut att vargarna jagar särskilt älgar, vilket gör att skogsrenar sparas. Samtidigt kan också en älgstam som länge varit stor locka rovdjur till området och hålla antalet rovdjur stort, vilket ökar jakten på skogsrenar och den totala dödligheten. För

47 Kojola, I., Tuomivaara, J., Heikkinen, S., Heikura, K., Kilpeläinen, K., Keränen, J., Paasivaara, A. & Ruusila, V. 2009: Endangered prey and predators: European wild forest reindeer and wolves. – *Annales Zoologici Fennici* 46: 416–422

48 JSM, 2007. Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma.

49 Kojola I., Heikkinen S., Kokko S., Ronkainen, S. & Suutarinen, J. 2011. Susi hirven ja metsäpeuran saalistajana. *Metsästäjä* 1: 36–38.

50 Wikenros, C. 2011. The return of the wolf. Effects of prey, competitors and scavengers. Avhandling. Uppsala universitet.

att skydda skogsrenen kan det vara nödvändigt att reglera älg- och vargstammen särskilt på skogsrenvajornas sommarbeten⁵¹.

Förutom vargar förekommer det också björnar i de nuvarande skogsrenområdena. Även de jagar skogsrenar. I fortsättningen ska man i Finland producera mer forskningsinformation om växelverkan mellan rovdjurs- och hjortdjurstammar samt om olika beskattningsmodeller för att utveckla stamförvaltningen.

Efter att vargstammen i Finland har uppnått nivån för minsta livskraftiga population, kan även hela flockar elimineras vid behov. Detta ska övervägas särskilt i skogsrenområdena⁵². Skogsrenområdena i Kajanaland ligger nära renskötselområdet, och att på detta sätt begränsa tillväxten i vargstammen minskar sannolikt också antalet renskador för de sydligaste renbeteslagen.

Just nu pågår en återställande utplantering av skogsren som ska stärka skogsrenstammens livskraft i Finland. Man har fastställt två områden som är lämpliga för utplanteringar med tanke på livsmiljön och människors sociala acceptans. Dessa områden finns vid Lauhanvuori nationalpark och Seitsemienens nationalpark sydväst om Suomenselkä. De första utplanteringarna är planerade till 2019. När utplanteringarna planerades 2014-2015 fanns det enligt bedömningen om vargstammens storlek inte några etablerade vargrevir i någotdera området. Den glesa stammen i västra Finland var då orsaken att dessa områden valdes ut. Enligt den senaste bedömningen är området i Lauhanvuori en del av ett vargrevir som gränsar till reviren för fyra andra flockar eller par. I Seitsemienens område finns det tills vidare inte några etablerade revir. Lyckade utplanteringar kan i början kräva att man reglerar stammarna av stora rovdjur i utplanteringsområdet

Projektet Life BorealWOLF beaktar skogsrenen som en art som omfattas av flerartsförvaltningen.

---

51 Kojola, I., Tuomivaara, J., Heikkinen, S., Heikura, K., Kilpeläinen, K., Keränen, J., Paasivaara, A. & Ruusila, V. 2009. Endangered prey and predators: European wild forest reindeer and wolves.–*Annales Zoologici Fennici* 46: 416-422.

52 JSM, 2007. Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma.

3.3 Vilda hundar och varghybrider i naturen

ÅTGÄRDER:

Misstänkta varghybrider i naturen identifieras genom DNA-prover och de identifierade varghybriderna elimineras med stöd av Finlands viltcentrals beslut.

I utbildningen för rovdjurskontaktpersoner samt i samarbetsavtalet mellan Finlands viltcentral och forskningsinstitutet beskrivs detaljerat hur man ska gå tillväga i misstänkta korsningsfall.

Jord- och skogsbruksministeriet ska utreda behovet att ändra lagstiftningen så att Finlands viltcentral har behörighet att bevilja tillstånd att eliminera konstaterade varghybrider och vilda hundar. Detta gäller också då djuren inte riskerat människans hälsa eller egendom.

En hund och en varg kan korsa sig med varandra. Eventuella korsningar sker nästan enbart mellan en hanhund och en vargtik. Under 2000-talet har man i Finland med säkerhet fastställt tre korsningsfall i naturen. År 2004 fastställdes två hankorsningar, den ena i Juva och den andra i Sotkamo. I Parkano fastställdes år 2010 en korsad kull. I Parkanofallet var det fråga om valpar till en hanvarg och en tik eftersom de nyfödda valparna hittades mitt i vintern. I samtliga fall avlivades individerna.

Flera internationella forskningsprojekt har påvisat att hund, varg och varghybrid kan särskiljas från varandra genom DNA-analys^{53, 54, 55}. Utöver detta har en del varghybrider synliga yttre kännetecken som tyder på korsning. Detta varierar emellertid mycket från individ till individ och man kan inte alltid med säkerhet fastställa korsning på basis av yttre egenskaper.

I en rekommendation från ständiga kommittén enligt konventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt deras naturliga miljö (Bernkonventionen)⁵⁶ föreslås det att misstankor om korsningar mellan hund och varg ska säkerställas. Enligt rekommendationen är det aktörer utsedda av myndigheterna som gör denna kontroll på basis av

53 vonHoldt, B. E. ym. 2010. Genome-wide SNP and haplotype analyses reveal a rich history underlying dog domestication. *Nature* 464: 898–903.

54 vonHoldt B. M. ym. 2012. Identification of recent hybridization between gray wolves and domesticated dogs by SNP genotyping. *Mammalian Genome* 24: 80-88.

55 Randi, E., ym. 2014. Multilocus detection of wolf x dog hybridization in Italy, and guidelines for marker selection. *plos one*, 9, e86409.

56 Applying the Bern Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats to the problem of hybridisation between wolves (*canis lupus*) and domestic dogs. 34th meeting of the Standing Committee Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats.

genetiska och/eller morfologiska egenskaper. Individer som fastställts vara korsningar avlivs genom myndighetsbeslut. Aktörer befullmäktigade av myndigheterna avlivar dessa individer.

Varghybrider betraktas som en invasiv främmande art i Finland. Sedan 2016 har man inte fått importera varghybrider. Enligt en förordning⁵⁷ som utfärdades i maj 2019 är det också förbjudet att föda upp varghybrider. Varghybrider får inte säljas, köpas, innehas eller släppas ut i naturen. Med varghybrid avses i förordningen en korsning mellan en varg och en hund i de första fyra generationerna. Syftet med förbuden är att säkra vargens genetiska renhet. På grund av de genetiska och yttre egenskaperna har en varghybrid bättre möjligheter än en tamhund att klara sig i naturen, vilket ökar risken för korsningar.

Vid uppföljningen av vargstammen i Finland används DNA-analyser av avföringsprov. Metoden används för att uppskatta vargstammens minsta storlek, men samtidigt hjälper den att hitta varghybrider som lever i naturen. Om man utifrån utseendet misstänker en korsning, ska man meddela informationen till den lokala rovdjurskontaktpersonen och Finlands viltcentral. Då försöker de olika aktörerna i samarbete få ett avförings-, urin-, blod- eller hårprov på den misstänkta hybriden för DNA-analys. Vid behov samarbetar Finlands viltcentral och den lokala jaktvårdsföreningen för att samla in nödvändiga prover.

Av proverna separeras och analyseras individens DNA-profil som jämförs med jämförelsematerialet som består av vargens DNA-prov. Med hjälp av detta material kan man bedöma med vilken sannolikhet det insamlade provet hör till den population som jämförelsematerialet representerar. Analysen av provet samt jämförelsen utförs av ett forskningsinstitut som Finlands viltcentral har valt. En korsning som DNA-identifierats elimineras med stöd av Finlands viltcentrals tillstånd. I särskilda fall kan man identifiera en individ som en korsning även på basis av dess morfologiska egenskaper. Även i detta fall görs identifieringen av experter som utsetts för detta ändamål av Finlands viltcentral. En korsningsindivid fälls av jägare inom storviltsassistenten.

Förvildade hundar i naturen

Uppkomsten av korsningar mellan hund och varg ska också förebyggas. Enskilda viltlevande hundar eller hundfloccar ökar risken för korsningar. I Finland, särskilt i närheten av östgränsen, har man under flera år sett floccar med förvildade hundar. Till exempel på hösten 2012 dödade man en flocc med fem individer, i januari 2014 hittade man en kull och ytterligare på hösten 2014 har man sett tecken på floccar med förvildade hundar. Förvildade hundar kan också leva på andra håll i landet, även om de i regel är sällsynta.

---

57 Statsrådets förordning om hantering av risker orsakade av invasiva främmande arter (704/2019).

De flockar som lever vid östgränsen kommer sannolikt från Ryssland. I Finland främjas informationsutbytet mellan Gränsbevakningsväsendet, människorna och polisen så att förvildade hundar kan upptäckas så tidigt som möjligt. Finland fortsätter och intensifierar också samarbetet med Ryssland för att lösa problemet med förvildade hundflockar.

Vilda eller herrelösa hundar får inte elimineras utan tillstånd. I den gällande lagstiftningen finns inte bestämmelser om vilken myndighet som svarar för besluten om eliminering av vilda hundar. Om de förvildade hundarna utgör ett säkerhetshot mot människan eller betydande skada på egendom, har polisen redan med stöd av den gällande lagstiftningen behörighet att besluta om eliminering av djuren. Lagstiftningen ska ändras så att myndigheterna även av andra nödvändiga orsaker kan fatta beslut om tillstånd att eliminera vilda hundar som förekommer i naturen. Besluten bör i sådana fall fattas av Finlands viltcentral.

Projektet Life BorealWOLF främjar identifiering av eventuella varghybrider i naturen med hjälp av DNA-analyser.

3.4 Djursjukdomar

ÅTGÄRDER:

Livsmedelsverket fortsätter att följa upp och undersöka zoonoser och samarbetar till tillämpliga delar med Naturresursinstitutet när det gäller att använda sig av ekologiska forskningsrön vid bekämpning av sjukdomar.

Förebyggande åtgärder som stoppar spridning av rabies och rävens dvärgbandmask fortsätter.

Livsmedelsverket utreder möjligheten att i sjukdomsuppföljningen använda sig av vargarnas avföringsprov som samlats in i samband med stamuppföljningen.

Zoonoser är sjukdomar vars alstrare kan smitta från djur till människor och tvärtom. En människa kan få smittan till exempel direkt från ett djur eller via animaliska livsmedel. Zoonoser förekommer såväl hos produktions- och sällskapsdjur som vilda djur. Sjukdomar som vargen bär på och som kan smitta människan är rabies och ekinokocker.

Rabies eller vattuskräck är en virussjukdom i det centrala nervsystemet som kan smitta alla däggdjur, även människan. Sjukdomen sprids vanligen genom ett bitt från ett sjukt

djur. Smittspridarna^{58 59} är vilda rovdjur såsom räv, mårhund och varg samt av husdjuren hund och katt. Rabies kan förebyggas genom vaccinering. Rabies förekommer i Finlands närområden i Ryssland närmast hos mårhundar, rävar och vargar, men den kan också förekomma hos hundar, katter och andra husdjur.

Finland har sedan 1991 varit fritt från rabies. Rabies hör till de djursjukdomar som ska bekämpas. Syftet med bekämpningsprogrammet är att hindra sjukdomen från att spridas till landet genom import av husdjur och de vilda djurens normala vandring från ett land till ett annat. Praktiska bekämpningsåtgärder är vaccinering av hundar och katter. I vissa fall behövs också karantän. Vid Finlands sydöstra gräns sprids det också årligen ut betesvaccin för små rovdjur för att förhindra att smittan sprider sig från våra grannländer. Livsmedelsverket följer årligen upp rabiessituationen i Finland och i Finlands närområden. Livsmedelsverket undersöker årligen mer än 500 djur för rabies^{60, 61}

I Finland påträffas *Echinococcus* hos hjortdjur som hör till arten *Echinococcus granulosus* (sensu lato) eller *Echinococcus canadensis*. Den är ganska sällsynt i Finland, men har påträffats hos renar, älgar och vargar i Östra Lappland, Kuusamo, Kajanaland och Norra Karelen. Under de senaste åren har den också påträffats i Västra Finland. Huvudvärderna är varg (eventuellt också hund) och mellanvärderna ett hjortdjur (ren, hjort, älg). Hos människan kan *Echinococcus granulosus*-smittan orsaka en långsamt framskridande sjukdom där parasiten bildar blåsor särskilt i levern och lungorna, *E. canadensis* drabbar i regel lungorna. I Finland har smittor hos människor inte konstaterats sedan 1960-talet, förutom ett fall år 2015.

Den andra *Echinococcus*-arten som är betydelsefull för Finland är rävens dvärgbandmask, *E. multilocularis*. Parasiten har inte påträffats i Finland eller i det norska fastlandet. Däremot hittades parasiten i Sverige, där den är sällsynt, för första gången vintern 2010–2011. Parasiten förekommer också i Estland, Danmark, Spetsbergen och norra Ryssland

Parasitens viktigaste huvudvärd är räv, men även fjällrävar, hundar, katter, mårhundar och vargar kan vara huvudvärdar. Parasiten orsakar inga symtom hos huvudvärdarna. För att förebygga spridning ska alla hundar som kommer till Finland ha fått medicin mot bandmask. Människan kan få smittan genom avföring från huvudvärderna som bär parasiten eller

58 Holmala, K. & Kauhala, K. 2006. Ecology of wildlife rabies in Europe. – *Mammal Review*, 36 (1), 17–36.

59 Kauhala, K. & Holmala, K. 2006. Contact rate and risk of rabies spread between medium-sized carnivores in southeast Finland. – *Annales Zoologici Fennici*, 43, 348–357.

60 Rabiesundersökningar av vilda djur och husdjur. Zoonoscentret. På adressen: https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/teemat/zoonosikeskus/zoonositt/virusten-aiheuttamat-taudit/zoo_rabies_kotielaimet.pdf. Hänvisats 14.10.2019.

61 Rabies eller vattuskräck. Livsmedelsverket. På adressen: <https://www.ruokavirasto.fi/sv/odlare/djurhallning/djurhalsa-och-sjukdomar/djursjukdomar/gemensamma-sjukdomar-for-flera-arter/rabies-eller-vattuskrack/>. Hänvisats 14.10.2019.

via vatten, bär eller svampar som kontaminerats av avföringen. För en människa kan parasiten orsaka förgrenade blåsor som vanligen utvecklas i levern⁶².

I Finland samordnas uppföljning av sjukdomar som smittas från djur till människor av zoonoscentret⁶³. Centret är ett nätverk som består av experter från Livsmedelsverket och Institutet för hälsa och välfärd THL. Centret har också till uppgift att samordna insamling och publicering av uppgifter. Vidare deltar centret i epidemiutredningar, informeringen om zoonoser och utbildningen i zoonoser samt är i kontakt med internationella zoonosexperter.

Vargar kan också insjukna i skabb. Vanligen förekommer sjukdomen hos räv och mårdhund. Skabbdjuret *Sarcoptes scabiei* som orsakar skabb är ett platt spindeldjur. Den befruktade honan gräver gångar i djurets hud där den lägger sina ägg. Honan lever i hudgången i ca en månad. Skabbdjuret orsakar skorvig hudinfektion som kliar kraftigt. Ett djur som smittats slickar och skrapar sin hud vilket ofta orsakar en bakterieinfektion och gör att huden mörknar och förtjockas. Skabbdjuret kan smitta människan, men antagligen förökar den sig inte i människan och smittan försvinner av sig själv.

Skabb har förekommit hos vargar i Finland. Sjukdomen förekommer också i Sverige och Estland. Skabb kan minska vargstammen om den sprids bland ett stort antal vargar. Arbetet med att följa upp och undersöka skabb och andra motsvarande sjukdomar fortsätter. Vid behov effektiviseras uppföljningen och undersökningen i samarbete med andra forskningsinstitut och myndigheter.

Vid uppföljningen av vargstammen kommer man att samla upp avföring från vargar för DNA-analyser. Naturresursinstitutet utreder möjligheterna att följa upp sjukdomar med hjälp av proverna.

---

62 Ekinokockos. Livsmedelsverket. På adressen: <https://www.ruokavirasto.fi/sv/odlare/djurhallning/djurhalsa-och-sjukdomar/djursjukdomar/gemensamma-sjukdomar-for-flera-arter/ekinokockos/>. Hänvisats 14.10.2019.

63 Zoonoscentret. På adressen: <https://www.ruokavirasto.fi/sv/teman/zoonoscentret/>. Hänvisats 14.10.2019.

3.5 Utplantering av vargar

ÅTGÄRDER:

Finland gör inte utplanteringar av vargar.

Till skillnad från andra stora rovdjur har utplanteringar inte hört till förvaltningen av vargstammen i Finland. Vilda eller uppfödda vargar har inte flyttats från ett område till ett annat för att befrias i naturen. Utplanteringar föreslogs inte heller i förvaltningsplanen 2005. Det har inte heller behövts några utplanteringar. Undersökningarna visar att unga vargar är mycket rörliga och sprider sig till nya miljöer på egen hand. Förra årets valpar lämnar sina hemtrakter under nästa vår och början av sommaren för att leta efter en partner och ett eget revir. De kan vandra från några tiotals kilometer ända upp till hundratals kilometer.

Sverige har till exempel flyttat vargar, vilket har hört till stamförvaltningen, men försöken att få vargen att stanna på det nya området har visat sig utmanande. Ett utplanterat djur kan vandra hundratals kilometer för att komma tillbaka till ursprungsområdet.

Med tanke på människornas jämlikhet är det mest rättvist att vargen själv väljer sitt revir utanför renskötselområdet i de områden som den själv anser vara lämpliga. I vargreviområdena förvaltas stammen genom att samordna ekologiska, samhälleliga och ekonomiska synpunkter.

4 Projekt

PROJEKT: ett flerårigt projekt för att utveckla kommunikation och samarbete i frågor som gäller vargar och stora rovdjur

SYFTE: Projektet ska särskilt utveckla kommunikationen kring vargrelaterade frågor på såväl regional och lokal nivå som på hela landets nivå. Projektet ska samordna viltförvaltningens kommunikation och genomförandet av kommunikationsplanen samt utveckla kommunikationssamarbetet och det övriga samarbetet med de centrala både nationella och internationella intressegrupperna. Projektet ska förbättra dialogen mellan myndigheterna och intressegrupperna genom att utveckla konceptet för det årliga vargforumet. Det ska utvecklas sätt för att förankra administrationen och skapa nya samarbetsevenemang i stil med workshoppar mellan olika aktörer. Förutom kommunikationen kring vargrelaterade frågor utvecklas kommunikationen och dialogen kring frågor som gäller stora rovdjur.

Projektet samordnas i samarbete med kommunikationen för projektet Life BorealWOLF.

KONKRETA ÅTGÄRDER: Det ska anställas en planerare för att utveckla vargkommunikationen. Viltförvaltningens gemensamma kommunikationsplan ska utvecklas, kommunikationsmaterial tas fram för olika behov, vargkommunikationen på såväl regional nivå som på hela landets nivå samordnas och utvecklas tillsammans. Centralt är samarbete med olika aktörer och intressegrupper. Projektet genomförs under åren 2020-2023.

DELTAGARE: jord- och skogsbruksministeriet, Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet, polisen, Forststyrelsen samt intressegrupper till exempel Finlands jägarförbund, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, Finlands naturskyddsförbund, Luonto-Liitto, jaktvårdsföreningar och revirsarbetsgrupperna

ANSVAR: jord- och skogsbruksministeriet

FINANSIERING: jord- och skogsbruksministeriet

EFFEKT: Kommunikation är en viktig del i att genomföra åtgärderna i förvaltningsplanen för vargstammen. Kommunikationsmaterial produceras för olika ändamål och olika målgrupper. Det ska skapas handlingsmodeller för en gemensam vargrelaterad kommunikation i hela landet och på lokal nivå. Samarbetet med olika aktörer ska stärkas.

PROJEKT: Viltskadecenter – en e-tjänst för förmedling av information

SYFTE: Informationen om viltskador ska samlas in i en elektronisk tjänst. Målet är att ge människor information om viltskador, förebyggande av skador och om eventuella åtgärder när skador inträffar. I dag är det svårt att hitta denna information som är utspridd på olika aktörers webbplatser. Människor som inte är insatta i temaområdet har det svårt att hitta information på ett enkelt och täckande sätt. Den nya tjänsten ökar vetskapen om förebyggande av skador och ger konkreta tips. Tjänsten innehåller också information om hjortdjur och småvilt.

Det viktigaste med tjänsten är att dela information om förebyggande av skador. För att förebygga skador presenteras det olika möjligheter och beskrivs hur de fungerar och hur effektiva de är. Utöver en allmän presentation är det ändamålsenligt att dela detaljerad information om till exempel hur man bygger, använder och underhåller ett skyddsstängsel. Tjänsten innehåller information om hur man söker ersättning för byggande av ett skyddsstängsel och för skador samt om myndigheter som svarar för dessa. För att särskilt förebygga skador på hundar informerar man om jaktleder, hundarnas skyddsutrustning samt hur man tar hand om hundar i vargområden. Om vargar vistas nära bostäder orsakar det oro hos människor och riskerar husdjurens säkerhet. Därför innehåller tjänsten också anvisningar för hur man gör när man möter stora rovdjur och vilka åtgärder man vidtar när det finns stora rovdjur nära bostäder eller på gårdsplaner. I tjänsten finns också konkreta instruktioner för hur man gör efter ett skadefall, hur man agerar i situationen och vilka aktörer man ska kontakta.

Vidare innehåller tjänsten allmän information om lagstiftningen om viltskador samt statistisk information om skador på bostäder och produktionsdjur samt om skogsbruks-, trafik-, lösöre- och personskador.

Det har genomförts flera nationella forsknings- och utredningsprojekt som gäller viltskador. Tjänsten ska också dela information och handböcker som är samlade på ett och samma ställe. Projektet ska också utreda möjligheten att dela ut svenska handböcker och eventuellt översätta dem till finska. Ytterligare innehåller tjänsten en effektiv sökfunktion för kontaktinformation till viltförvaltningens experter, lokala lantbruksmyndigheter, aktörer inom storviltsassistansen, rovdjurkontaktpersoner samt till samordnare av talkoarbete när det gäller att sätta upp och sköta underhåll av skyddsstängsel.

KONKRETA ÅTGÄRDER: Det ska inrättas en projektgrupp som planerar och upprätthåller en webbplats. Finlands viltcentral anställer en planerare som skapar webbplatsen och samordnar insamlingen av information om skadefall. Projektet resulterar i en användarvänlig webbplats som är öppen för alla. Projektet inleds år 2020.

DELTAGARE: jord- och skogsbruksministeriet, Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet, Forststyrelsen och intressegrupper till exempel Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, Finlands jägarförbund, polisen, Finlands naturskyddsförbund, Renbeteslagsförningen, Luonto-Liitto och finska kennelklubben

ANSVAR: Finlands viltcentral

FINANSIERING: jord- och skogsbruksministeriet

EFFEKT: Via en webbplats är det klart enklare att betjäna och dela ut information om förebyggandet av viltskador. När informationsdelningen är effektivare har särskilt de som bor i områden med vargrevir bättre möjligheter att beakta vargarnas närvaro, förebygga skador och undvika skador av vilt.

PROJEKT: Planering och definiering av stamvårdande jakt på varg

SYFTE: Om Europeiska unionens domstols förhandsavgörande gör det möjligt kommer stamvårdande jakt att tillåtas i Finland. Projektet fastställer målen och kriterierna för stamvårdande jakt, vilka bevisar uppfyllelsen av målen och existensen av andra tillfredsställande lösningar. Vidare planerar man hur jakten genomförs i praktiken och i vilken tidtabell.

KONKRETA ÅTGÄRDER: Det ska tillsättas en bred beredningsgrupp och en styrgrupp.

DELTAGARE: jord- och skogsbruksministeriet, Finlands viltcentral, Naturresursinstitutet, polisen, Forststyrelsen samt intressegrupper till exempel Finlands jägarförbund, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK, Finlands naturskyddsförbund, Luonto-Liitto, företrädare för riksviltvårdsrådet och de regionala viltvårdsråden

ANSVAR: jord- och skogsbruksministeriet

FINANSIERING: jord- och skogsbruksministeriet

EFFEKT: Under beredningen av förvaltningsplanen har man ansett att stamvårdande jakt är viktig för att främja den sociala hållbarheten och toleransen mot vargar.

Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2019

- 1 Saaristo- ja vesistöaluepolitiikat Euroopassa -selvitys
- 2 Saariselvitys 2018
- 3 Uusi alkua. Maatalous on myös tulevaisuuden elinkeino
- 4 Kansallinen rapustrategia 2017-2022
- 5 Keinoja orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistämiseen
- 6 En ny början. Jordbruk är också framtidens näringsgren
- 7 Kansallinen metsästrategia 2025 - päivitys
- 8 Finlands nationella skogsstrategi 2025 - en uppdatering
- 9 Mahdollisuudet helpottaa epäorgaanisten lannoitteiden tuontia
- 10 Maa- ja metsätalousministeriön tilinpäätös vuodelta 2018
- 11 Kansallisen ilmastomuutokseen sopeutumis suunnitelman 2022 toimeenpanon tila
- 12 Maaseutuohjelma 2014-2020 - neuvontatoimenpiteen arviointi
- 13 Genetic resources policy of the Ministry of Agriculture and Forestry
- 14 Tapion tarhoissa ja Ahdin apajilla - selvitys valtakunnallisen metsästys- ja kalastusmuseotoiminnan kehittämismahdollisuuksista
- 15 Maaseutuohjelma 2014-2020 - arviointi energiavaikutuksista
- 16 Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmien aluetalous- ja työllisyysvaikutukset
- 17 National Forest Strategy 2025 - updated version
- 18 Suomalaisyrittäjistä maailman vesivastuullisimmat. Tiekartta 2019-2030
- 19 Hygieniaopas eläinlääkärin vastaanotolle
- 20 Maaseutuohjelma 2014-2020 - arviointi innovointi, koulutus ja yhteistyövaikutuksista
- 21 Arviointi Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014-2020 merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle ja maisemalle
- 22 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän loppuraportti
- 23 Pohjois-Suomen erityisperusteiset kalastusoikeudet ja lohiregaali - nykytilanne ja mahdollisten muutostarpeiden arviointi
- 24 Suomen susikannan hoitosuunnitelma

Jord- och skogsbruksministeriet

Regeringsgatan 3 A, Helsingfors
PB 30, 00023 Statsrådet
mmm.fi

ISBN: 978-952-366-015-1 PDF

ISSN: 1797-397X PDF